

Kooperatif Postası

KARINCA

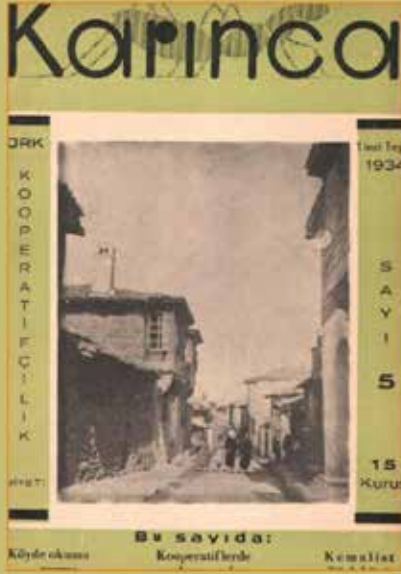
Ekim 2016 Yıl: 83 Sayı: 958 ISSN: 1300-1450

Kooperatif Postası

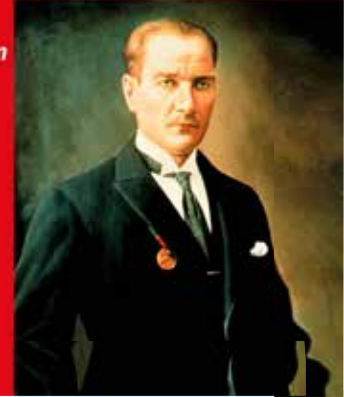
KARINCA

Ekim 2016 Yıl: 83 Sayı: 958 ISSN: 1300-1450

YAŞASIN CUMHURİYET

"Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat, Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır."

M.K. Atatürk

KARINCA

YIL: 83 SAYI: 958
Ekim 2016
ISSN: 1300-1450

Türk Kooperatifçilik Kurumu Basın Yayın Anlaşma
Derneği ve Eğitim Hizmetleri İşletme Kurumu
Sahibi
Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Yazın İşleri Müdürü ve Baş Editör
Doç. Dr. Hasan YAVLU
Etilerler Kurulu
Prof. Dr. Adnan TEPEÇEK
Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Doç. Dr. Hasan YAVLU
Doç. Dr. Hacı ÖZÜDOĞRU
Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Doç. Dr. Muhammet ÇETİN
Doç. Dr. Serdar SAKALIM
Doç. Dr. Turhan ÇETİN

İktisadi ve Yazma Adresi (Yönetim Yeri)
Head Office and Correspondence Address
Ceyhan Ahi Karaca Cd. Teşvikiye 10711 Sk. No: 359-10
06020 / Beşiktaş/ ANKARA
Tel: 0312 472 97 99 - 472 97 11
Beleş Göçer : (0312) 472 97 64
www.karınca.org.tr
karınca@gmail.com
anm@karınca.org.tr

İletişim
T.C. Ziraat Bankası Çarşıbüyük Şubesi
Hesap No: 787078-2003
IBAN: TR44 081 001 001 001 001 7880 03
Akademi Şifresi
Yükseköğretim Bakanlığı
Fiyatı: 5 TL (KDV Dahil)

The Subscription Price to the review is (USA Dollars)
24 a year, annual included Correspondence relating to
the review should be sent to:
"Türk Kooperatifçilik Kurumu" Basın Yayın Anlaşma
Derneği ve Eğitim Hizmetleri İşletme Kurumu
Ceyhan Ahi Karaca Cd. Teşvikiye 10711 Sk. No: 359-10
06020 / Beşiktaş/ ANKARA / TÜRKİYE
20 Mayıs 1919'da kurulan kurum yayına girmiştir.
TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
Basın Yayın Anlaşma Derneği ve Eğitim
Hizmetleri İşletme Kurumu
"KARINCA" is the monthly journal of Turkish Cooperative
Association founded in 1919
Yazında soruların Hakeret yazılmasına izinli.
Görüşleriniz ve haberleriniz için yazın.
Yazılar elektronik ortamda teslim edilir.

Yayın Türü
Yeni Sayı Yayın
Basın Tarihi
06.10.2016

Basın Yeri & Tasarım
Atıyapınca Matbaacılık Basın Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. 3995 / No: 0122-384-41-02 / Beşiktaş/ANKARA
atıyapinca@matbaa.com

Kapak Tasarım : Adnan TEPEÇEK

Bu Sayıda.....

BAŞYAZI.....	1
HASAN YAVLU CUMHURİYETİN 93. YILINDA TÜRKİYE'DE KOOPERATİFLERİN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ	3
MUSTAFA YAVUZ YAPILAN KOOPERATİFLERİNDE AVUKAT BULUNURMA ZORUNLULUĞU	10
ŞEVKET ÖZSOY FAZILET REZİMLİ CUMHURİYET VE MUSTAFA KEMAL PAŞA	15
KAMİL ŞAHİN TÜRKİYE'DE CUMHURİYET ÖNCESİ VE SONRAKİ DÖNEMDE KADININ SOSYAL HAYATTA Kİ DURUMU	25
İRFAN ÜNVER NASRATTINOĞLU TÜRK'ÜN GERÇEK YURDU ORTA ASYA MI? YOKSA AVRASYA MI?...	32
YETER DEMİR USLU STRATEJİK ANLAMDA YÖNETİMİN SÜRGÜRLÜLEBİLİRLİĞİ	37
ARŞIN ŞAHİN AVRUPA BİRLİĞİ ENTEGRASYON EKONOMİSİ	42

Derneğimizde yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

**TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
YÖNETİM KURULU**

Başkan	: Prof. Dr. Ali Fuat ERSOY
Başkan Yrd.	: Prof. Dr. Nurettin PARILTI
Muhasip Üye	: Prof. Dr. Mehmet ARSLAN
Üye	: Prof. Dr. Nevzat AYPEK
Üye	: Prof. Dr. Hikmet KAVRUK
Üye	: Prof. Dr. Enver AYDOĞAN
Üye	: Doç. Dr. Mehmet BAŞ
Üye	: Doç. Dr. Haşim ÖZÜDOĞRU
Üye	: Doç. Dr. Cemalettin AKTEPE
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Abdurrahman OKUR
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZER

**TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
DENETLEME KURULU**

Prof. Dr. Adnan TEPEÇEK
Dr. Erol DEMİR
Turgut AĞIRNASLIĞIL

**TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KURUMU
HAYSİYET DİVANI**

Hüsnü POYRAZ
Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN
Özdemir ÜNSAL

Yazarlarımıza Duyuru

1. Dergiye gönderilen yazıların elektronik ortamda teslim edilmesi
2. Yazılarda yer alacak resimlerin yazarlar tarafından metne yerleştirilerek teslim edilmesi
3. Yazıların 11 Punto ve Times New Roman karakterlerle yazılması
4. Tercüme yazılarda kaynak belirtilmesi
5. Araştırma ve bilimsel yazılar dışındaki yazıların en çok 5 (A4) sayfası olarak yazılması
6. Dergiimize gönderilen yazıların başka bir dergiye gönderilmemiş ve yayınlanmamış olması gerekmektedir.

Yönetim Kurulu Herhangi Bir Maas, Ücret ve Huzur Hakkı Almamaktadır.

KARINCA 1

BAŞYAZI

Değerli kooperatif dostları;

Türkiye'nin en uzun soluklu kesintisiz yayınlanan Karınca dergisinin 958. sayısında birlikte olmaktan mutluluk duyuyorum.

Tam 83 yıldır kesintisiz yayınlanmakta olan dergimizin bu ayki sayısında toplam yedi adet yazıyı siz değerli okuyucularımızla buluşturuyoruz.

Bu ayki sayımızda ayın kapak konusunu da destekler nitelikte olmak için **"Cumhuriyet"** temalı yazıların yer almasına çaba gösterdik.

Bu çerçevede özellikle Tarihçi Yazar Şevket ÖZSOY ve Yrd.Doç.Dr. Kamil ŞAHİN'in yazıları bu çerçevede değerlendirilebilecek yazılardır.

Yayın politikamızın temel çizgisini oluşturan kooperatif temalı yazılara da yer verdiğimiz bu sayıda son olarak sosyal bilimlerin diğer alanlarından da yazılara yer vererek içeriği zenginleştirmeye çalıştık.

Siz değerli okuyucularımızın yazı konusunda daha fazla desteğine ihtiyacımız olduğunu bu vesile ile buradan paylaşmak istiyorum.

Ekim ayı, Türk milletinin tarihinde Anadolu Türkünün **"yedi düvele"** karşı verdiği bağımsızlık mücadelesinin ardından **"Cumhuriyet"** idaresini Türk Devletinin idare şekli olarak belirlediği tarihe isabet etmesi bakımından önemlidir.

29 Ekim 1923 günü ikinci meclisin kararı ile Türk devletinin idare şeklinin Cumhuriyet olması esası benimsenmiş ve Cumhuriyet değerleri yeni kurulan devletin kurucu değerleri olarak belirlenmiştir.

Cumhuriyet idaresi milletin kendisini yönetecek temsilcilerini demokratik usullerle yine kendisinin belirlemesi esasına dayanan bir idare şeklidir. Bu nedenle Cumhuriyet idaresi millet iradesinin üzerinde herhangi bir vesayet organının ya da girişiminin hiçbir şekilde tasvip edilemeyeceği bir idareye de karşılık gelmektedir.

Milletimiz 15 Temmuz 2016 günü tankların önüne durarak darbe teşebbüsüne **"DUR"** derken ortaya koyduğu duruş, Cumhuriyetin kazanımlarının milletimiz vicdanındaki karşılığının eylemsel bir boyutunu ifade etmektedir. Her ne surette olursa olsun, hangi kaynaktan beslenirse beslensin, hangi düzeyde fiziki güç kullanma potansiyeline sahip olursa olsun, bu millet kendi iradesinin üzerine ipotek koyulmasını, kendisinin yok sayılmasını hiçbir zaman kabul etmeyeceğini 15 Temmuz direnişi ile tüm vesayet ihtirası içinde olanlara duyurmuştur.

Binlerce yıllık onurlu tarihimizde, kurduğumuz son devletimiz olan Türkiye Cumhuriyeti devletinin bekası son yıllarda her zamankinden daha çok dâhili ve harici düşmanların tehdit ve saldırıları ile karşı karşıyadır.

Her geçen gün artmakta olan terör saldırılarına bir yenisi daha eklenmekte; her gün birçok hanenin ocağı sönmekte ciğeri yanmaktadır.

10 Ekim 2015 günü Ankara Garında yapılan Cumhuriyet tarihinin en büyük terör eylemi olan ve yüz vatandaşımızın şehit olduğu Gar saldırısının üzerinden henüz bir yıl bile geçmeden 9 Ekim günü Hakkâri'de düzenlenen intihar saldırısında 10'u güvenlik görevlisi olmak üzere 18 vatandaşımız daha şehit oldu.

Milletimizin birliğine, devletimizin bekasına yönelen bu saldırılara karşı millet olarak topyekûn karşı durmak, terörün her türlüşü ile en etkin şekilde mücadele etmek başta siyasi iktidar olmak üzere tüm toplumsal kesimlerin zorunlu görevidir.

Bu bağlamda herkesin terörle mücadele konusunda birlik ve beraberlik ruhu ile hareket etmesi gerekmektedir.

15 Temmuz sonrasında oluşan ve **“Yenikapı Ruhu”** olarak isimlendirilen, tüm siyasi partilerin teröre karşı ortak duruşunu ifade eden beraberlik ruhunun korunması ve derinleştirilerek geleceğe taşınması konusunda çaba gösterilmesine her zamankinden daha çok ihtiyacımız olduğu açıktır.

O nedenle tüm tarafların bu ruhun korunması hususunda azami gayreti göstermeleri gerekmektedir. Bize düşen bu süreçte bu ruhun zarar görmesine izin vermemek olmalıdır.

Siyasi partiler başta olmak üzere tüm toplumsal kesimlerin aynı amaç etrafında birleşerek toplumu ayrışmaya değil bir arada tutmaya daha çok ihtiyaç duyduğumuz bu günlerde bizim için en önemli birleştirici paydaların başında Cumhuriyet Bayramı gelmektedir.

Milli bayramlar milli hafızanın birer yapı taşıdır. Bunların her birinin tamamlayıcı yani toplam paydaya etkisi ayrı ayrıdır.

Milli bayramların toplum hayatında oluşturduğu bu etkinin erozyona uğraması kültür taşıyıcısı olan bireyi ve toplumu çözülmeye sürükler. Dolayısı ile Milli bayramlar sosyo-kültürel bünyenin alyuvarlarıdır.

Milletlerin sosyal ve kültürel dokusu aynı zamanda milletlerin varılığı ve devamının da teminatıdır. Bu dokunun onu bozmak ya da ortadan kaldırmaya dönük saldırılara karşı koruyucusu ise milli ve dini bayramlardır.

Bu bağlamda bayramlar toplumsal hafızanın korunmasında kilit role sahip kurumlardır. Unutmayalım ki milletlerin büyüklüğü hafızalarının büyüklüğü ile ölçülür.

Dünya milletler ailesi içinde hafızası en güçlü millet olan Türk milletinin 29 Ekim Cumhuriyet bayramını kutluyorum.

Karınca dergimizin 1000. Sayısına doğru ilerlerken tüm okuyucularımızın dergimizin muhtevasına katkı sağlamak üzere yapıcı eleştirilerini ve yazı desteklerini beklediğimizi de beyan etmek istiyorum.

CUMHURİYETİN 93. YILINDA TÜRKİYE'DE KOOPERATİFLERİN SAYISAL GÖRÜNÜMÜ

Hasan YAYLI*

Türkiye'de kooperatifler, türlerine göre üç ayrı kanuna tabi olarak kurulmakta ve faaliyet göstermektedirler:

1. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu: Kooperatifçilik alanını düzenleyen temel kanundur.

Birçok kooperatifin kurulup gelişmesini sağlayan bu kanun 24.4.1969 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2. 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu: Tarım kredi kooperatiflerinin kuruluş ve işleyişlerine ilişkin özel hükümleri içeren bu kanun, 18.4.1972 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu Kanunda hüküm bulunmayan konular hakkında, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerine başvurulmaktadır.

3. 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun: Tarım satış kooperatifleri için çıkarılan bu kanun 1.6.2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1581 ve 4572 sayılı kanunlar düzenledikleri kooperatif ve birliklerle ilgili olarak adı geçen kanunlarda düzenlenmemiş konularda 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu hükümlerinin uygulanacağını kayıt altına almaktadır.

Benzer bir düzenleme 1163 sayılı kanunun 98. Maddesinde de yer almaktadır.

* Doç.Dr., Kırıkkale Üni. İİBF SBKY Öğretim Üyesi, hyayli@hotmail.com

Kooperatifler Kanunu'nun 98. maddesine göre, kanunda aksine açıklama bulunmayan konularda Türk Ticaret Kanunu'ndaki anonim şirketlere ilişkin hükümler kooperatifler hakkında da uygulanmaktadır.

Türk Hukuk sistemi içinde özel önem verilen ve düzenleme yapılan bir ortaklık modeli olan kooperatifler ülkemizde üç farklı bakanlığın çatısı altında örgütlenmişlerdir.

Bu bakanlıklar Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığıdır.

İlgili mevzuat uyarınca belirli bir alanda faaliyet gösteren kooperatiflerin örgütlenmesinde ilk adım birlikler olup, Birliklerin örgütlenmesiyle Merkez Birliği kurulmaktadır.

Merkez Birliklerinin oluşturduğu en üst yapı ise Türkiye Milli Kooperatif Birliğidir.

Kooperatifler genellikle faaliyet alanlarına göre sınıflandırılmaktadır.

Nisan 2015 itibarıyla 37 ayrı türde;

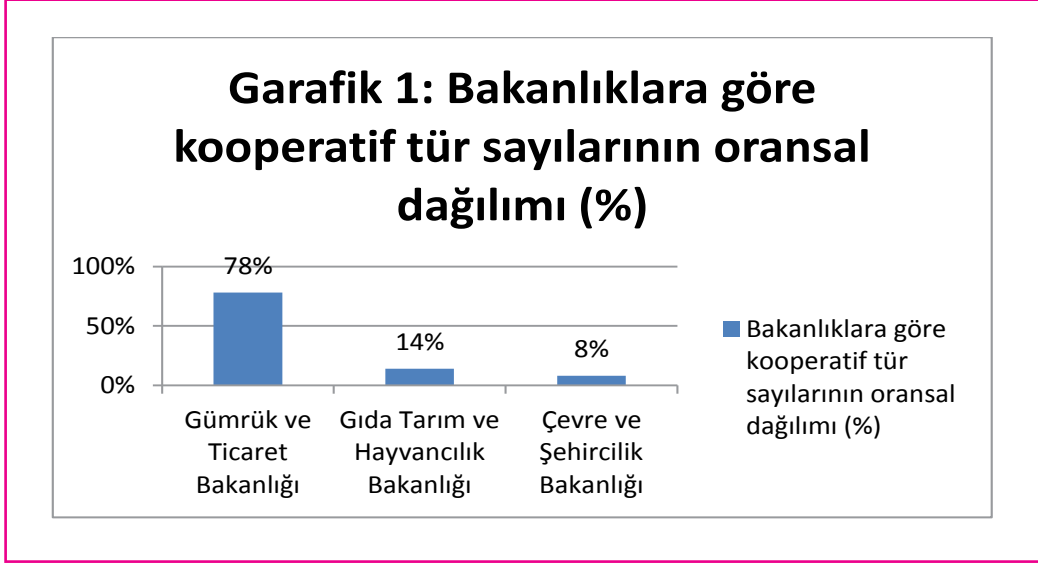
- 69.665 adet kooperatif,
- 517 adet de birlik bulunmaktadır.
- Kooperatiflerin kayıtlı ortak sayısı ise 7.433.108 dir. (GTB Kooperatif İstatistikleri Bülteni 2015)

Kooperatif sayıları ile kooperatifleri oluşturan ortak sayıları arasındaki ilişki bağlamında

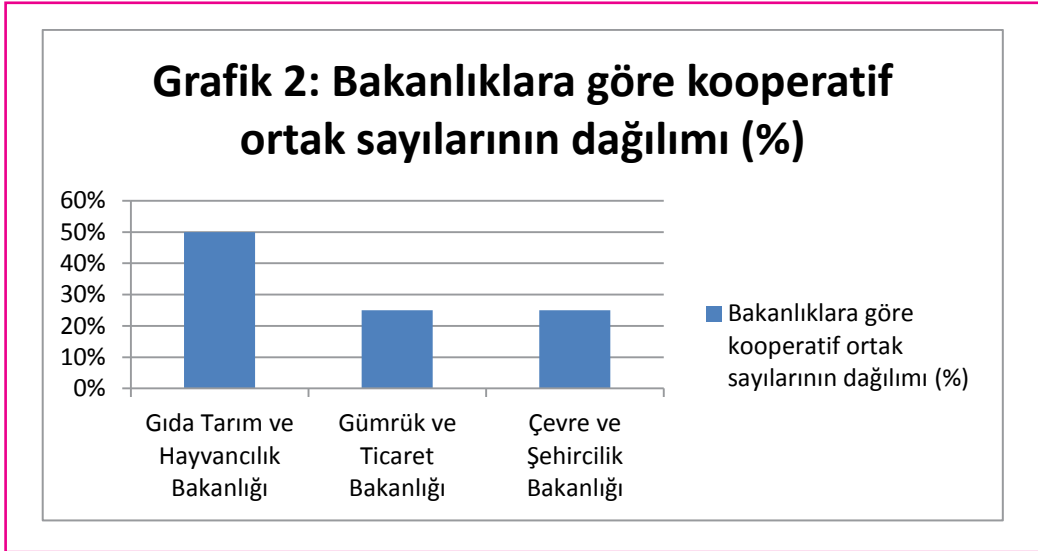
istatistiksel bir analiz yapıldığı zaman kooperatif sayısı bakımından Gümrük ve Ticaret Bakanlığının toplam kooperatiflerin

%78'inin bağlı olduğu bakanlık olduğu görülmektedir (Grafik 1).

Benzer bir analizi kooperatif ortak sayısı bakımından değerlendirdiğimizde Türkiye'deki kooperatif ortaklarının %50 oranında Gıda

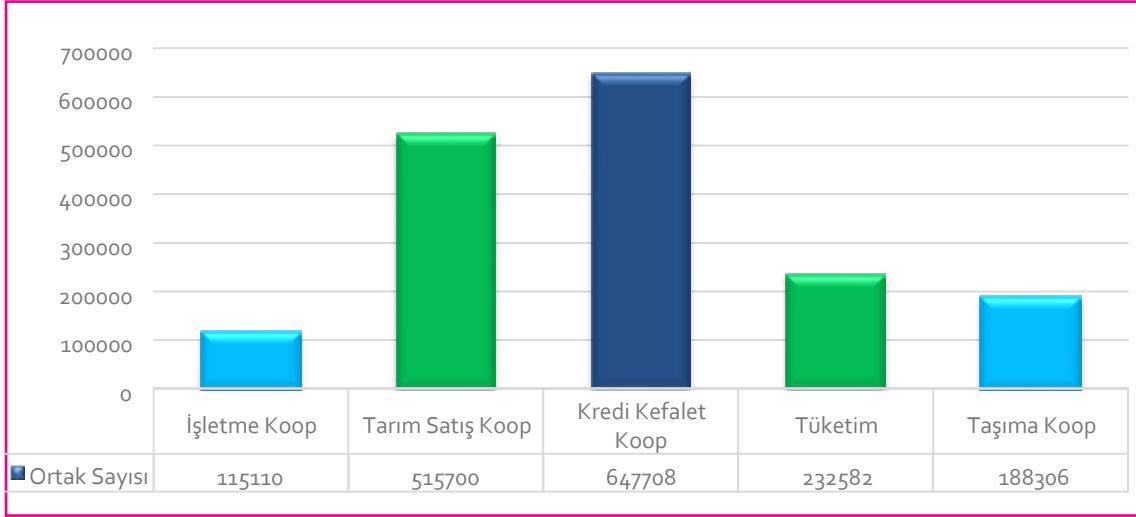
Tarım ve Hayvancılık bakanlığına bağlı kooperatiflerde yer aldığı görülmektedir. (Grafik 2).

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı'nın Görev Alanına Giren Kooperatifler

Kooperatifçilik alanında ölçek büyüklüğünü belirleyen en önemli kriter kooperatifin ortak

sayısıdır. GTB'na bağlı kooperatifler içinde yüz bin ve üzerinde ortak sayısına sahip olan kooperatif türü beş tanedir (Grafik 3). Bu beş türün yanı sıra ilgili bakanlığın görev alanına giren başka kooperatif örgütlenmelerinin

Grafik 3: Ortak Sayısına Göre Kooperatif Türlerinin Sıralanması

Sıra	Türü	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
1	Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifleri	6.443	187.325
2	Tüketim Kooperatifleri	2.599	232.582
3	Kredi Kefalet Kooperatifleri	998	647.708
4	İşletme Kooperatifleri	641	115.110
5	Üretim Pazarlama Kooperatifleri	425	18.580
6	Turizm Geliştirme Kooperatifleri	358	18.977
7	Tarım Satış Kooperatifleri	338	515.700
8	Temin Tevzi Kooperatifleri	308	38.273
9	Küçük Sanat Kooperatifleri	292	8.750
10	Karayolu Yolcu Taşıma Koop.	205	3.323
11	Tütün T.S.K.	61	17.751
12	Eğitim Kooperatifleri	47	2.796
13	Yaş Sebze Meyve Kooperatifleri	31	3.193
14	Karayolu Yük Taşıma Kooperatifleri	30	795
15	Yayıncılık Kooperatifleri	24	571
16	Yardımlaşma Kooperatifleri	20	13.719
17	Bağımsız T.S.K.	19	2.132
18	Kadın Girişimci kooperatifleri	17	135
19	Tedarik Kooperatifleri	7	599
20	Hamal Taşıma Kooperatifleri	6	522
21	Sigorta Kooperatifleri	5	63.638
22	Deniz Yolcu Taşıma	5	178
23	Elektrik Enerji Üretimi Kooperatifi	3	21
24	Geliştirme Kooperatifi	2	80
25	Hizmet Kooperatifi	2	14
26	Basın Kooperatifleri.	1	23
27	Sağlık Hizmetleri Kooperatifleri	1	37
28	Deniz Yük Taşıma Kooperatifleri	1	8
29	Pazarcılar İşletme Kooperatifi	1	7
TOPLAM		12.890	1.892.547

Çizelge-1 Kooperatif sayısına göre kooperatif türlerinin sıralaması.

Grafik-4. Yıllar itibarıyla kredi kullanan kefalet kooperatifi ortak sayısı.

Kaynak: (GTB Kooperatif İstatistikleri Bülteni 2015)

sayısal görünümü çizelge 1'deki gibidir. (GTB Kooperatif İstatistikleri Bülteni 2015)

Kredi Kefalet Kooperatifleri 32 Birlik ve bir Merkez Birliği altında örgütlenmişlerdir. Nisan 2015 itibarıyla kooperatif sayısı 998, ortak sayısı 647.708 dir. Kredi kefalet kooperatifleri, ortaklarına kredi kullanırmak üzere kefalet

vermektedirler. Tarım Satış Kooperatifleri 17 birlik altında örgütlenmiş olup Nisan 2015 itibarıyla 13'ü faaldir. Birliklere üye kooperatif sayısı toplamı 496.628, toplam kooperatif sayısı 338, toplam ortak sayısı 515.700'dür. Faal birliklere ilişkin bilgiler Çizelge-4'te özetlenmiştir.

Çizelge-4. Faal tarım satış birliklerinin sayısal büyüklükleri.

Birlik	Kuruluş Yılı	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Ortalama Ortak Sayısı
Tarış İncir Birliği	1937	14	4.012	286
Tarış Üzüm Birliği	1937	13	10.385	798
Fiskobirlik	1938	50	178.883	3.577
Çukobirlik	1940	34	15.681	461
Kozabirlik	1940	5	3.344	668
Tarış Pamuk Birliği	1949	44	31.996	727
Tarış Zeytin ve Zeytinyağı Birliği	1949	32	23.548	735
Antbirlik	1952	5	6.297	1.259
Marmarabirlik	1954	8	31.039	3.879
Gülbirlik	1954	6	3.282	547
Trakyabirlik	1967	48	43.441	905
Tiftikbirlik	1969	12	2.965	247
Karadenizbirlik	1978	18	38.419	2.134
TOPLAM	-	289	393.292	1.360

Kaynak: (GTB Kooperatif İstatistikleri Bülteni 2015)

Çizelge-5 Tarım Satış Birliklerinin satın aldığı ürün miktarlarının bölge üretim payları

Birlik	Ürün	Bölge Üretimi Payı (%)
Antbirlik	Pamuk	72,3
Çukobirlik	Pamuk	14,1
	Soya	40
Güneydoğubirlik	Biber	1,8
	Mercimek	3,8
	Antepfıstığı	0,7
Karadenizbirlik	Ayçiçeği	55,3
	Soya	3,6
Marmarabirlik	Zeytin	21,9
Tariş İncir Birliği	Kuru İncir	8,5
Tariş Pamuk Birliği	Pamuk	37
Tariş Üzüm Birliği	Kuru Üzüm	17,8
Tariş Zeytin ve Zeytinyağı Birlik	Zeytinyağı	17,7
Trakyabirlik	Ayçiçeği	64,4
Gülbirlik	Gülçiçeği	100
Tiftikbirlik	Tiftik	100
Kozabirlik	Yaşkoza	100

Kaynak: (GTB Kooperatif İstatistikleri Bülteni 2015)

Tarım satış birlikleri bünyesinde yer alan kooperatiflerin ülke ekonomisi açısından önemini göstermek açısından bu kooperatiflerin satın aldıkları ürünlerin, örgütlendikleri bölgelerdeki üretim payı içindeki oransal değerleri Çizelge 5'te yer almaktadır.

Buna göre:

Tiftik, gül ve koza ürünlerinde ülke üretiminin tamamına yakını tarım satış birlikleri tarafından satın alınırken,

Ürün alım miktarları yıllara göre değişkenlik göstermekle birlikte; Trakyabirlik ve Karadenizbirlik'in ayçiçeği alım miktarı ile Antbirlik'in kütlü pamuk alım miktarları bölge

üretiminin yarısından fazlasını oluşturmuştur.

Çizelge 5'te görüldüğü üzere bazı tarım ürünlerinin satın alınmasında kooperatif örgütlenmeler son derece önemli bir paydaş olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu durumun doğal sonucu olarak ekonomik katma değeri yüksek olan ürünlerin satın alma faaliyeti gösteren bazı Tarım Satış Kooperatif Birlikleri, ulaştıkları ekonomik büyüklükle Türkiye'nin önde gelen sanayi kuruluşları arasında yer almaktadır.

Bu durumun temel göstergesi de İstanbul Sanayi Odası (İSO) "**Türkiye'nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu**" 2013 yılı araştırması

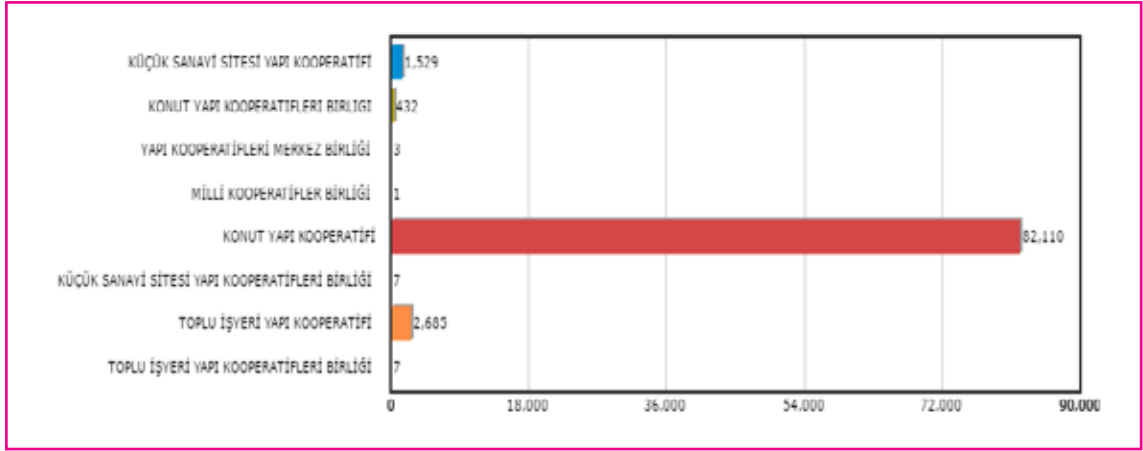
sonuçlarına göre Trakyabirlik 77'nci, Marmarabirlik ise 433'ncü sırada yer almıştır.

Zira bu iki birlik 2005 yılından buyana sürekli ilk 500 kuruluş arasında yer almışlardır

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Görev Alanına

Giren Kooperatifler

Çevre ve Şehircilik Bakanlığının görev alanına giren faaliyet alanlarında örgütlenen kooperatiflerin istatistiksel görünümü şu şekildedir.

Kaynak: ÇŞB

Grafikte de görüldüğü gibi ilgili bakanlığın görev alanına giren faaliyet türleri içinde en çok Konut Yapı Kooperatiflerinin yer aldığı görülmektedir.

Konut yapı kooperatiflerini sırası ile Toplu işyeri yapı kooperatifleri ve Küçük sanayii sitesi yapı kooperatifleri izlemektedir.

Ancak Çevre ve Şehircilik bakanlığı bünyesinde yer alan kooperatiflerin çok küçük bir bölümü

faal durumda olup önemli bir kısmı terkin/ tasfiye aşamasında olan kooperatiflerdir.

Gıda Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığının Görev Alanına Giren Kooperatifler

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının görev alanına giren faaliyetlerde yer alan kooperatiflerin sayısal görünümü ise şu şekildedir.

Kooperatif Türü	Kooperatif	
	Sayısı	Ortak Sayısı
Tarımsal Kalkınma Koop.	8.173	842.563
Sulama Koop.	2.497	295.984
Su Ürünleri Koop.	522	29.972
Pancar Ekicileri Koop.	31	1.638.981
Tarım Kredi Koop.	1.767	1.082.978

Kaynak: Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı,

Tarım bakanlığının görev alanına giren kooperatiflerde en önemli sonuç kooperatif sayısı olarak az olmakla birlikte ortak sayısı bakımından Türkiye'de kooperatif düzeyinde örgütlenmiş olan kişilerin yarısının tarımsal amaçlı kooperatiflerde yer aldığı görülmektedir.

Tüm istatistikler birlikte değerlendirildiğinde tarımsal amaçlı kooperatiflerde kooperatif başına düşen ortak sayısının daha fazla, tarım dışı kooperatiflerde ise daha az olduğu görülmektedir.

Ülkemiz kooperatifçiliğinin genel karakteristiği, az ortaklı kooperatif yapısının hâkim olmasıdır.

Diğer ülke sistemleri ve uygulamaları ile karşılaştırıldığında, ülkemiz kooperatifçiliğinden kendi potansiyeline göre beklenen performansın elde edilemediği bilinen bir gerçektir.

Özellikle gelişmiş Batı ülkelerinde kooperatif örgütlenmeler eliyle son derece büyük ekonomik sonuçlar elde edilmektedir.

Kooperatif şirketleri eliyle üretilen ekonomik büyüklüğün ülke GSYH içindeki payı Finlandiya'da %16, Hollanda'da %12, İsviçre'de %10 Fransa'da %9 düzeyinde gerçekleşmiş olmasının yanı sıra bu ülkelerdeki bazı kooperatif şirketlerin Fortune Global-500 Listesinde yer alıyor olması Dünya'da kooperatifçiliğin ortaya koyduğu potansiyeli göstermesi açısından kayda değer verilerdir.

Bu kapsamda, başarılı dünya örneklerine göre Türkiye'nin bir kamu politikası geliştirerek kooperatifleşmeyi teşvik etmesi hem sosyal barışın inşası hem de sosyal adaletin tesis edilmesi amaçlarına katkı sağlayacaktır.

YAPI KOOPERATİFLERİNDE AVUKAT BULUNDURMA ZORUNLULUĞU

Mustafa YAVUZ*

1. GİRİŞ

Kooperatifler, tüzel kişiliği haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini ve özellikle meslek veya geçimlerine ait ihtiyaçlarını işgücü ve parasal katkılarıyla karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumak amacıyla gerçek ve tüzel kişiler tarafından kurulan değişir ortaklı ve değişir sermayeli ortaklıklardır.

Mevzuatta; niteliğine, faaliyet türüne, ortak sayısına ve benzeri özelliklere göre bazı kooperatifler için özel yükümlülükler öngörülmüştür.

Bu yükümlülüklerden birisi de ortak sayısı 100 veya daha fazla olan yapı kooperatiflerinin sözleşmeli bir avukat bulundurma zorunluluğudur.

Söz konusu zorunluluk, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu¹ (KoopK) veya 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunundan² (TTK) değil, 1136 sayılı Avukatlık Kanunundan³ kaynaklanmaktadır.

2001 yılında getirilen ve yaklaşık 15 yıldır uygulamada olan bu yükümlülüğü savunanlar olduğu kadar eleştirenler de mevcuttur.

* Gümrük ve Ticaret Başmüfettişi

1) 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, 10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

2) 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

3) 1136 sayılı Avukatlık Kanunu, 07.04.1969 tarihli ve 13168 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

4) 5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 09.02.2008 tarihli ve 26781 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Bu çalışmada, ortak sayısı 100 veya daha fazla olan yapı kooperatifleri için öngörülen sözleşmeli avukat bulundurma zorunluluğu hakkında detaylı ve açıklayıcı bilgi verilecektir.

2. AVUKATLIK KANUNUNDAKİ DÜZENLEME

1136 sayılı Avukatlık Kanununun 35. maddesinin üçüncü fıkrasına 02.05.2001 tarihli ve 4667 sayılı Kanun⁴ ile eklenen hüküm ile belli bir ortak sayısına sahip yapı kooperatifleri için avukat bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu fıkra, 23.01.2008 tarihli ve 5728 sayılı Kanun ile yeniden düzenlenmiştir.

Bahsi geçen değişiklik, esas itibarıyla Kabahatler Kanununa uyum amacıyla gerçekleştirilmiş, hükmün özünde değişiklik yapılmamıştır. Değişiklik sonrası fıkranın mevcut hali; *"Dava açmaya yeteneği olan herkes kendi davasına ait evrakı düzenleyebilir, davasını bizzat açabilir ve işini takip edebilir.*

Ancak, Türk Ticaret Kanununun 272 nci maddesinde öngörülen esas sermaye miktarının beş katı veya daha fazla esas sermayesi bulunan anonim şirketler ile üye sayısı yüz veya daha fazla olan yapı kooperatifleri sözleşmeli bir avukat bulundurmaya zorundadır.

Bu fıkra hükmüne aykırı davranan kuruluşlara Cumhuriyet savcısı tarafından sözleşmeli avukat tayin etmedikleri her ay için, sanayi sektöründe çalışan onaltı yaşından büyük işçiler için suç tarihinde yürürlükte bulunan,

asgarî ücretin iki aylık brüt tutarı kadar idarî para cezası verilir.” şeklindedir.

Getirilen düzenleme ile üye (ortak) sayısı 100 veya daha fazla olan yapı kooperatifleri, **sözleşmeli bir avukat** bulundurmakla yükümlü tutulmuştur.

Söz konusu hükümde özellikle “sözleşmeli bir avukat”tan bahsedilmiştir. Dolayısıyla yapı kooperatifi bünyesinde İş Kanununa göre sigortalı olarak çalışan avukatlar bu kapsama girmeyecektir.

Öte yandan, mezkûr yükümlülük, Avukatlık Kanununa ve Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesine uygun ve yazılı olarak sürekli avukatlık hizmetleri sözleşmesinin düzenlenmesi halinde yerine getirilmiş olacaktır. Bahsi geçen sözleşme taraf sayısından bir fazla nüsha olarak hazırlanacak ve birer nüshası taraflara, bir nüshası da sözleşmenin tarafı olan avukat tarafından kayıtlı olduğu baroya verilecektir. Bu sözleşmeye istinaden avukat tarafından serbest meslek makbuzu düzenlenecek ve söz konusu makbuzların örnekleri, her yılın sonunda avukat tarafından bir liste ekinde kayıtlı olduğu baro başkanlığına sunulacaktır (Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği md.⁵ 73/A, 73/B)

2016 yılı Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesine⁶ göre yapı kooperatifleri, yükümlülük gereğince buldukları sözleşmeli avukatlara 2016 yılı içinde asgarî 1.000 TL aylık ücret ödeyecektir. Bununla birlikte takip edilen dava, takip ve işlerde tarifeye göre hesaplanacak avukatlık ücreti yıllık avukatlık ücretinin üzerinde olduğu takdirde aradaki eksik miktar avukata ayrıca ödenecektir.

Avukatlık Kanununun 35/III. maddesinde

⁵Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği, 19.06.2002 tarihli ve 24790 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁶ 2016 yılı Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesi, 21.12.2015 tarihli ve 29569 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

⁷Şükrü Kızılot, Avukatı Olmayan Kooperatife ve Şirkete Ceza Var, Hürriyet, 23.09.2009.

⁸Mustafa Yavuz, Sermayesi En Az İkiyüzelli Bin Türk Lirası Olan Anonim Şirketlerin Avukat Bulundurma Zorunluğu, Mali Çözüm, Temmuz-Ağustos 2014, S.124. s.237.

⁹ Anayasa Mahkemesinin 30.06.2011 tarihli, E.2010/10 ve K.2011/110 sayılı Kararı, 18.02.2012 tarihli ve 28208 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

öngörülen yükümlülüğe ilişkin kamuoyunda en çok tartışılan konuların başında mezkûr yükümlülüğün kapsamı gelmektedir.

Bu zorunluluk sadece davası bulunan yapı kooperatiflerini mi kapsamaktadır? Herhangi bir davası veya hukuki ihtilafı bulunmayan yapı kooperatifleri de avukat bulundurmak zorunda mıdır? Öncelikle belirtelim ki, Türkiye Barolar Birliğinin uygulaması davası olsun olmasın, ihtiyacı bulunsun bulunmasın ortak sayısı şartını sağlayan her yapı kooperatifinin sözleşmeli avukat bulundurmak zorunda olduğu yönündedir.

Ancak öğretilerde bazı yazarlar⁷ ilgili maddede herkesin dava açma ve davayı takip etmede serbest olduğunun belirtildiği, ardından da **“ancak”** diye başlayan cümlede avukat bulundurma zorunluluğundan bahsedildiği, fıkranın ilk iki cümlesi birlikte değerlendirildiğinde herhangi bir davası bulunmayan yapı kooperatiflerinin söz konusu yükümlülüğe tabi olmadığını savunmaktadır.⁸

Durum böyle olmakla birlikte, aynı maddede yer alan anonim şirketlerde avukat bulundurma zorunluluğuna ilişkin Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmış ve Yüksek Mahkeme itiraz konusu kuralların Anayasaya aykırı olmadığına hükmetmiş olup, konuya ilişkin olarak da söz konusu Kararda⁹, *“İtiraz konusu fıkranın ikinci cümlesi ile (...) anonim şirketlerin sözleşmeli bir avukat bulundurmak zorunda oldukları belirtilerek, esas sermayesi belli büyüklüğe ulaşmış anonim şirketlerin, kurumsal varlıklarını bünyelerinde barındırdıkları farklı çıkarlar arasında adil bir denge kurarak devam ettirebilmeleri için başlangıçtan itibaren yaptıkları her türlü işlemin daha sonra hukuki uyumsuzlığa yol açmayacak şekilde, sağlam bir hukuk temelinde yapılması ve bu şekilde kârlılık ve çağdaş işletmecilik esaslarına uygun olarak verimli biçimde çalıştırılabilmesi amaçlanmıştır.*

Başvuru kararında itiraz konusu kural ile getirilen avukat bulundurma zorunluluğunun kapsamının açık ve net olarak belirlenmediği ileri sürülmekte ise de, itiraz konusu kuralın gerekçesinde yargı önüne giden uyumsuzlukların büyük bir kısmının hukukî ilişki kurulurken gerekli özenin gösterilmemesinden

kaynaklandığı belirtildiğinden, yapılan düzenleme ile anonim şirketlerin sadece taraf oldukları davalarda değil, hukuki uyumsuzluk doğmadan önce de avukat bulundurarak, avukatın hukuki yardımından yararlanmalarının amaçlandığı anlaşılmaktadır.” denilmektedir.

Belirtmek gerekir ki, Anayasa Mahkemesinin bahse konu kararı sonrasında artık ortak sayısı şartını sağlayan yapı kooperatiflerinin, davası olsun olmasın her durumda avukat bulundurma zorunda olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Öte yandan yapı kooperatifleri, merkezlerinin bulunduğu yerdeki baroya kayıtlı bir avukat ile sözleşme yapmak zorunda olmayıp, kooperatif merkezi dışındaki başka bir baroya kayıtlı avukat ile de sözleşme yapabilir.

Zira bir avukatın kendi baro bölgesi dışında büro açması yasak olmakla birlikte, baro sınırları dışında ücret karşılığında aylık çalışma yapması yasak kapsamında değildir.

3. AVUKAT BULUNDURMAKLA YÜKÜMLÜ OLAN YAPI KOOPERATİFLERİ

Avukatlık Kanununun 35/III. maddesinde öngörülen sözleşmeli bir avukat bulundurma zorunluluğu kooperatifler yönünden sadece ortak sayısı 100 veya daha fazla olan yapı kooperatifleri (konut yapı, küçük sanayi sitesi yapı ve toplu işyeri yapı kooperatifleri) için geçerlidir.

Ortak sayısı yüzün altında olan yapı kooperatifleri ile ortak sayısı ve faaliyet alanı ne olursa olsun diğer kooperatif türleri bu zorunluluğun kapsamı dışındadır.

Dolayısıyla, yapı kooperatifleri dışında kalan tarım kredi, tarımsal kalkınma, sulama, su ürünleri, pancar ekicileri, tarım satış, bütün tarım satış, yaş sebze ve meyve, tüketim, motorlu taşıyıcılar, esnaf ve sanatkârlar kredi ve kefalet, küçük sanat, temin tevzi, turizm geliştirme, üretim pazarlama, tedarik kefalet, yayıncılık, işletme, sigorta, yardımlaşma, yenilenebilir enerji, sağlık hizmetleri ve eğitim kooperatifleri gibi kooperatif türleri, ortak

sayıları yüzden fazla olsa dahi sözleşmeli avukat bulundurma yükümlü değildir.

Diğer taraftan, avukat bulundurma zorunluluğu; kuruluş aşamasında kurucu ortak sayısının 100 veya daha fazla olması halinde kooperatifin ticaret siciline tescil edilmesiyle, daha sonradan ise ortak sayısının 100 veya daha fazla olmasıyla doğar.

Buna bağlı olarak da, ortak sayısının herhangi bir nedenle yüzün altına düşmesi durumunda ise kooperatif açısından avukat bulundurma yükümlülüğü ortadan kalkar.

4. ORTAK SAYISININ TESPİTİ

Avukat bulundurma yükümlü olan yapı kooperatiflerinde ortak sayısı, ortaklar defterinde kayıtlı olan gerçek ve tüzel kişi ortaklara göre belirlenir.

Bunun yanında, yapı kooperatiflerinde konut, işyeri ve ortak sayısı, arsa ve konut imkânlarına göre genel kurulca belirlenir (KoopK md. 8/III). Yönetim kurulu, genel kurulca kararlaştırılan sayının üzerinde ortak kaydedemez.

Ortaklığa kabul ise yönetim kurulunun kararı ile gerçekleşir.

Bunun yanında her ortak, hesap senesi sonundan en az bir ay önce yönetim kuruluna yazı ile başvurmak suretiyle ortaklıktan çıkabilir.

Ayrıca, anasözleşmede gösterilen sebeplere dayalı olarak ortak ortaklıktan çıkarılabilir.

Ortaklıktan çıkarmaya, anasözleşmede hüküm varsa yönetim kurulu, yoksa genel kurul yetkilidir.

Dolayısıyla ortak sayısı tespit edilirken, ortaklar defterindeki kayıtlar yanında, yönetim kurulu ve genel kurul kararları da göz önünde bulundurulmalıdır.

Ayrıca genel kurulun belirlediği konut ve işyeri sayısı ile fiili ortak sayısı birbirinden farklı olabilir. Örneğin genel kurul, 150 konutun yapılmasına karar vermesine karşın, kooperatifin mevcut ortak sayısı 80 olabilir.

Avukat zorunluluğunun tespitinde 150 değil, 80 sayısı dikkate alınmalıdır.

Bu durumda söz konusu kooperatifin sözleşmeli avukat bulundurması gerekmemektedir.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise ortaklıktan çıkarmanın kesinleşip kesinleşmediğidir.

Haklarındaki çıkarma kararı kesinleşmeyen ortakların yerine yeni ortak alınmaz.

Bu kişilerin ortaklık hak ve yükümlülükleri, çıkarılma kararı kesinleşinceye kadar devam eder (KoopK md. 16/V). Ortaklıktan çıkarma yönetim kurulu kararı ile olmuşsa, kararın tebliğ tarihinden itibaren üç ay içinde, genel kurula veya mahkemeye başvurmak suretiyle itiraz edilmeyen çıkarılma kararları kesinleşir.

İtiraz edilmiş veya dava açılmışsa, sonucun beklenmesi gerekir. Dolayısıyla, fiili ortak sayısının tespitinde bu durum da ayrıca göz önünde bulundurulmalıdır.

5. AVUKAT BULUNDURMA ZORUNLULUĞUNA AYKIRILIĞIN YAPTIRIMI

Avukatlık Kanununun 35. maddesinde, sözleşmeli bir avukat bulundurmak zorunluluğunu yerine getirmeyen yapı kooperatiflerine Cumhuriyet savcısı tarafından sözleşmeli avukat tayin etmedikleri her ay için, **sanayi sektöründe çalışan onaltı yaşından büyük işçiler için suç tarihinde yürürlükte bulunan, asgari ücretin iki aylık brüt tutarı kadar idari para cezası** verileceği hükme bağlanmıştır. Bu hüküm çerçevesinde, ortak sayısı 100 veya daha fazla olmasına rağmen sözleşmeli avukat tayin etmeyen yapı kooperatifleri hakkında idari para cezası uygulanacaktır.

Örneğin; bir yapı kooperatifinin mezkûr yükümlülüğü Ocak-Ekim 2016 döneminde 10 ay boyunca yerine getirmediğini kabul edelim.

2016 yılında 16 yaşından büyükler için brüt asgari ücret 1.647 TL olarak tespit edilmiştir. Bu durumda yapı kooperatifi hakkında her ay için (1.647 x 2)= 3.294 TL ve Ocak-Ekim

2016 dönemini kapsayan 10 ay için ise toplam $3.294 \times 10 = 32.940$ TL idari para cezası uygulanacaktır.

Söz konusu idari yaptırım, yapı kooperatifinin yönetim kurulu üyeleri hakkında değil, kooperatif tüzel kişiliği hakkında tatbik olunacaktır.

Zira ilgili hükümde geçen ibare, "Bu fıkra hükmüne aykırı davranan kuruluşlara (...)" şeklindedir. Bunun yanında, yönetim kurulu üyelerinin kanundan doğan bu yükümlülüğü kusurlarıyla ihlal etmeleri halinde vermiş oldukları zarardan dolayı, hem kooperatif tüzel kişiliği hem de ortaklar, yönetim kurulu üyeleri hakkında hukuki sorumluluk (tazminat) davası açabilecektir.

Yeri gelmişken belirtelim ki, Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliğinin 73/C maddesinde; Avukatlık Kanununun 35/III. maddesine aykırı davranan yapı kooperatiflerinin, merkezlerinin bulunduğu yer barosu tarafından takip edilerek haklarında suç duyurusunda bulunulacağı, baro başkanlığının bu konudaki çalışmaların sonuçlarını sözleşmeye taraf olan avukatları da içeren bir rapor ile her yılın sonunda Türkiye Barolar Birliğine bildireceği ifade edilmiştir.

6. SONUÇ

Avukatlık Kanununda ortak sayısı 100 veya daha fazla olan yapı kooperatifleri için sözleşmeli bir avukat bulundurma zorunluluğu öngörülmüştür. Anılan hüküm uyarınca, söz konusu şartı sağlayan yapı kooperatifleri, sözleşmeli bir avukat bulundurmakla yükümlüdür.

Ortak sayısı yüzün altında olan yapı kooperatifleri ile ortak sayısı ve faaliyet alanı ne olursa olsun diğer kooperatif türleri bu zorunluluğun kapsamı dışındadır. Kooperatif ile avukat arasında Avukatlık Kanununa ve Avukatlık Asgari Ücret Tarifesine uygun ve yazılı olarak sürekli avukatlık hizmetleri sözleşmesi düzenlenir.

Asgari Ücret Tarifesine göre 2016 yılı için yapı kooperatifleri tarafından sözleşmeli avukatlara ödenecek aylık asgari ücret tutarı 1.000 TL'dir.

Kooperatif bünyesinde İş Kanununa göre sigortalı olarak avukat çalışmakta ise bunlar, sözleşmeli avukat olarak kabul edilmemekte; yükümlülüğün yerine getirilebilmesi için baroya kayıtlı bir avukatla ayrıca sözleşme imzalanması gerekmektedir.

Diğer taraftan, Avukatlık Kanununun 35/III. maddesinin anonim şirketler yönünden iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuş, söz konusu Yüksek Mahkeme ise anılan hükmün Anayasaya aykırı olmadığına ve iptal isteminin reddine karar vermiştir. Her ne kadar, bahsi geçen karar doğrudan yapı kooperatifleriyle ilgili değilse de, Anayasa Mahkemesinin konuya yaklaşımını göstermesi bakımından önemlidir.

1136 sayılı Kanunda yer verilen yükümlülüğe aykırı davranan yapı kooperatiflerine Cumhuriyet savcısı tarafından sözleşmeli avukat tayin etmedikleri her ay için, sanayi sektöründe çalışan 16 yaşından büyük işçiler için suç tarihinde yürürlükte bulunan asgari ücretin iki aylık brüt tutarı kadar idari para cezası verilecektir. 2016 yılında 16 yaşından büyükler için uygulanan brüt asgari ücret 1.647 TL'dir. Dolayısıyla bahsi geçen yükümlülüğü yerine getirmeyen yapı kooperatifi hakkında her bir ay için 3.294 TL idari para cezası uygulanacaktır.

Avukat bulundurma yükümlülüğüne ilişkin olarak, bazı kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile siyasetçiler; bu uygulamanın yanlış olduğunu, belirli bir meslek grubunu desteklemeyi hedeflediğini, hakkaniyete uygun düşmediğini ve adil olmadığını, yapı kooperatifleri üzerindeki yüklerin azaltılması gerektiğini, günümüzde artık avukatlık mesleğinin hukuk branşları itibarıyla ihtisaslaştığını ve buna bağlı olarak doğru olanın her işi yapan bir avukatla sözleşme yapılması değil davanın konusuna göre belli bir alanda uzmanlaşmış avukatla çalışılması gerektiğini ve söz konusu düzenlemenin hedeflenen amaca ulaşmadığını ileri sürmektedir. Avukatlık Kanunundaki hükmü savunanlar ise avukat bulundurma zorunluluğu ile adaletin hızlanacağını, adliyelerdeki

dava sayısının azalacağını, bu uygulamanın yapı kooperatifi için külfet değil bir gereklilik olduğunu, söz konusu düzenlemenin bir tür koruyucu hekimlik anlamına geldiğini ifade etmektedir.¹⁰

Avukatlık Kanununun 35/III. maddesinde öngörülen avukat bulundurma zorunluluğunun yaklaşık 15 yıldır yürürlükte olduğu dikkate alındığında konunun taraflarınca, mezkûr yükümlülüğün olumlu ve olumsuz yanları ile uygulama kabiliyeti bakımından gelinen noktanın objektif kıstaslar ve kamu yararı çerçevesinde değerlendirilmesi ve ulaşılan sonuçlar çerçevesinde ilgili Kanunda değişiklik yapılması hususu da dâhil olmak üzere gerekli adımların atılması uygundur olacaktır.

KAYNAKÇA

1136 sayılı Avukatlık Kanunu (07.04.1969 tarihli ve 13168 sayılı R.G.).

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (10.05.1969 tarihli ve 13195 sayılı R.G.).

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı R.G.).

5728 sayılı Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda ve Diğer Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (09.02.2008 tarihli ve 26781 sayılı R.G.).

Türkiye Barolar Birliği Avukatlık Kanunu Yönetmeliği (19.06.2002 tarihli ve 24790 sayılı R.G.).

2016 yılı Avukatlık Asgarî Ücret Tarifesi (21.12.2015 tarihli ve 29569 sayılı R.G.).

Şükrü Kızılot, Avukatı Olmayan Kooperatife ve Şirkete Ceza Var, Hürriyet, 23.09.2009.

Mustafa Yavuz, Sermayesi En Az İkiyüzelli Bin Türk Lirası Olan Anonim Şirketlerin Avukat Bulundurma Zorunluluğu, Mali Çözüm, Temmuz-Ağustos 2014, S.124.

Anayasa Mahkemesinin 30.06.2011 tarihli, E.2010/10 ve K.2011/110 sayılı Kararı (18.02.2012 tarihli ve 28208 sayılı R.G.).

¹⁰ Mustafa Yavuz, a.g.m., s.242.

Fazilet Rejimi : Cumhuriyet ve Mustafa Kemal Paşa

Şevket ÖZSOY*

Giriş

Cumhuriyet; etimolojik olarak **“cumhur”** kelimesinden gelmiştir. Arapça bir kelime olan **“cumhur”** kelimesi, ahali, halk, büyük kalabalık, toplu bir halde bulunan kavim anlamına gelmektedir.

Cumhuriyet kelimesinin Fransızca karşılığı, **“la republique”**, İngilizce karşılığı ise **“the republic”**dir.

Kelime Latince kökenlidir, ve **“res publica”** kelimesinden gelmektedir. **“res publica”** kamuya ait şey, kamu malı anlamına gelir. **“Res publica”** deyimi, siyasal ve tarihsel gelişimin etkisi altında, demokratik bir rejimde kamu ve halk hizmetlerinin görüldüğü bir devlet yönetimini belirlemek için kullanılmıştır.

Türk Dil Kurumu sözlüğü de, **“milletin egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığı ile kullandığı devlet biçimidir.”** şeklinde tanımlamaktadır.

Hukuki ve siyasi hayattaki cumhuriyet kavramına geniş anlamda bakmak gerekirse, **“egemenliğin kayıtsız şartsız millete ait olması”** demektir.

Dar anlamda ise; devlet başkanının kaydı hayat şartı olmadan seçimle yönetime gelmesi şeklindedir.

Eğitimci, Yazar
sevketozsoy@hotmail.com

Cumhuriyet bir devlet veya hükümet şekli olarak da ifade edilebilir.

1921 Anayasamızın 29 Ekim 1923'te yapılan değişikliğinde, **“cumhuriyet”** bir hükümet şekli olarak ifade edildiği hâlde, 1924 ve 1961 Anayasalarımızda, **“cumhuriyet”** bir devlet şekli olarak belirlenmiştir.

Bu konuda genel bir tanım vermek istersek, Cumhuriyet; en alttaki yöneticiden en üstteki yöneticiye kadar tüm yöneticilerin seçim yoluyla, millet iradesiyle göreve gelmesi ve seçim yolu ile görevlerinden ayrılmalarını sağlayan rejim şeklindedir.

Yani muhtardan, cumhurbaşkanına kadar tüm yöneticilik görevlerinde bulunanların seçimle geldikleri, seçimle görevlerinden ayrıldıkları bir yönetim şeklindedir.

Siyasi anlamda cumhuriyet, hükümdarlık olmayan bir rejim olarak, egemenliğin bir gruba veya milletin tamamına ait olması demektir.

Egemenlik toplumun tamamına değil de bir kısmına ait ise buna **“aristokratik cumhuriyet”**, milletin bütününe egemenlik yayılmış ise buna **“demokratik cumhuriyet”** denir.

Modern çağda Cumhuriyet, Demokrasi kavramı ile eşit tutulmuştur.

Cumhuriyeti yaşatacak ve ayakta tutacak tek kuvvet ise yurttaşın siyasal olgunluğuna ve ahlaki değerine dayanan kamu yararı düşüncesidir.

Bu yönü ile cumhuriyet bir kişi veya zümre yararına değil, kamu yararına dayanan ve kamu yararına göre yönetilen devlet şeklidir.

TÜRK TARİHİNDE GELİŞİMİ

1-Yakın Tarihimizde Cumhuriyet Düşüncesi:

Cumhuriyet sözcüğü kavram olarak bakıldığında ilk defa 1848 yılında Mustafa Reşit Paşa'yla ilgili olarak padişaha yapılan bir uyarıda kullanılmıştır.

Serasker Sait Paşa huzura çıkarak padişah Abdulmecid'e **"Bu adam İlan-ı Cumhuriyet edecek, saltanatın elden gidiyor."** demiştir.

Bu uyarıdan anlaşılması gereken, her halde bugün anladığımız tarzda bir Cumhuriyet idaresinin ortaya çıkacağı değil, sadece padişahın yetkilerinin bir hayli kısıtlanacağı meselenin, yani meşrutî idarenin söz konusu olmasıdır.

Ali Suavi'nin Paris'te yayınlanan **"Ulum"** gazetesindeki makalelerinde de halk egemenliği üzerinde durduğu görülür.

Yine Genç Osmanlılarda Montesquieu ile Rousseau'nun etkisi ile Cumhuriyet kavramını kullandıkları görülür.

Ziya Paşa, Hürriyet Gazetesinin çıkan bir yazısında **"Cumhuriyet yönetiminde Padişah, İmparator, Sadrazam ... filan yoktur. Memleketin Padişahı, İmparatoru, Kralı, Sadrazamı hep ülke halkıdır. Cumhuriyet yönetiminde bir nice milyon halk, birkaç çıkarıcı kişinin hükmüne ve keyfine esir olmayıp, herkes özgürlük hakkını korumada serbesttir."** demektedir.

Yine Namık Kemal'de Hürriyet gazetesinde; **"Cumhurun bizi batıracağı başka mesele onu da kimse inkar edemez. Bizde Cumhur yapmakta kimsenin aklına gelmez. Fakat icrasına imkan olmamakla hak batıl olmuş demek değildir"**

Cumhurbaşkanı sözcüğü ise, Osmanlılarda ilk defa edebi alanda Şinasi tarafından kullanılmıştır.

Şinasi, yurdumuzda insan hakları bildirisi'nde geçen ilkelerden güvenlik ve kanun önünde eşitlik ile ilgili olanları Gülhane Hattı ile getirmekte etkili olan Mustafa Reşit Paşayı bir kasidesinde, **"Eyahali -i fuzlin Reisicumhuru"** diye selamlamaktadır.

1877 Anayasası ile padişahın, fikirleri aldatmak için ilan ve kabulüne mecbur olduğu meşrutîyet ise, bir yıl sonra kaldırılmıştı.

Bundan sonra otuz yıl padişahlığın zalim pençeleri milleti daha kuvvetli olarak sarmıştır.

2- Atatürk'te Cumhuriyet Düşüncesinin Gelişimi:

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kuruluşu ile Mustafa Kemal Atatürk arasında organik bir bağ bulunduğu, devletin Cumhuriyet rejimini tercihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün tercihi olduğu bir gerçektir.

Güç bir şekilde ortaya atılan ve Mustafa Kemal Atatürk'ün kararlı davranıştan ile gerçekleşen Cumhuriyet fikri ilk defa nerede ve nasıl ortaya çıkmıştır?

Mustafa Kemal Atatürk'ün doğum yeri olan Selanik şehri, onun cumhuriyet kavramına olan yakınlığı ile bağlantılıdır.

Selanik şehri Osmanlı Devleti'nin Batı'ya açılan bir penceresi olmuştur.

Atatürk tahsil hayatına önce Selanik sonra

Manastır ve sonra İstanbul'da devam etmiş, yani tahsil hayatını Avrupa'nın bir parçası olan Balkan topraklarında tamamlamıştır.

Avrupa'dan esen çağdaş düşünce rüzgarlarının Osmanlı Devleti'nde ilk etkisinin duyulduğu yerler onun eğitim aldığı yerler olmuştur.

Atatürk Harp Okulu'nda iken hayatının her kesitinde önem arz edecek alanlarda kendisini yetiştirmiştir.

Tarih, hukuk, yabancı dil, sosyoloji, hitabet, alanında kendisini yetiştirmeye çalışmış, istibdat döneminde özgürlük mesajı veren Fransız İhtilali ve inkılabını anlatan edebiyatla ilgilenmiştir.

Türk Şair ve edebiyatçılarından Ziya Paşa, Namık Kemal, Tevfik Fikret, Mehmet Emin, Süleyman Nazif, Fransız düşünürlerinden, Roussau, Voltaire, Montesquieu , Danton, Robespierre, Napolyon, August Comte, Durkheim gibi birçok ismin eserlerini okumuştur.

Atatürk bu gayretiyle genç yaşında büyük bir kültüre sahip olmuş, okuduklarını kafasında sentezlemiş yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren düşüncelerini uygulama safhasına geçmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Harp Okulu ve Akademi yıllarında mevcut rejimin eleştirilerini yapmış ve bu hususta Yıldız Sarayın'da Sultan Abdülhamit'in huzurunda yargılanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa gelecekte umudunu da hiçbir zaman kesmemiş ve göreve başladığı ilk yer olan Şam'da ilk olarak "Vatan ve Hürriyet Cemiyeti"ni " kurmuştur. Bu cemiyete güç kazandırmak için Selanik'teki İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katılmış, cemiyetin kongresinde ki yaptığı konuşmasından dolayı cumhuriyetçi olmakla suçlanmış ve ordunun siyasetin dışında kalması talebi, tepkiyle karşılanmıştır. Atatürk'ün milli egemenliğe olan ilgisini "**Cumhuriyet**"e duyduğu ilgi ile açıklamak gerekir.

Atatürk'ün Şam'a henüz ulaşmadan daha Beyrut'ta iken arkadaşlarına söylediği "**..dava yıkılmak üzere bulunan bir imparatorluktan, önce bir Türk devleti çıkarmaktır**" sözleriyle devlet yönetimi fikrinin Cumhuriyet olduğunu da alenen açıklamadan büyük ölçüde çekinmemiştir. İstanbul'da ve Suriye'de bulunduğu sıralarda arkadaşlarına ve bu konuda düşüncelerini öğrenmek isteyenlere tek çıkış yolunun Cumhuriyet olduğunu belirtmiştir.

Atatürk, I ve II. Meşrutiyet düşünce akımlarından, Osmanlılık, İslamcılık görüşlerine itibar etmek yerine, "Milli, çağdaş, laik "bir devlet ideali taşımıştır. Bu ideali taşıdığı ve Birinci Dünya Savaşı sonunda artık cumhuriyetçi fikirleri ile tanınan ve yakınları arasında bilinen bir kişi olduğunu göstermesi açısından somut bir örnek vermek gerekir ise, 1951 yılında Londra'da Sultan Vahdettin'in yeğeni Prens Sami'nin Haluk Yusuf Şehsuvaroğlu'na anlattığına göre, Samsun

ve havalisinde bozulan asayişin düzeltilmesi için Osmanlı ileri gelenlerinden hazırlanan bir liste Padişah'ın önüne çıkarıldığında, Padişah parmağını Mustafa Kemal Paşa'nın isminin üzerine koyarak:

- **“O gitmelidir”** der.

Mustafa Kemal Paşa'nın ismi karşısında **“Cumhuriyetçidir.”** ifadesi bulunmaktadır. Sadrazam'ın bu yazıya Padişah'ın dikkatini çekmesiyle:

- **“Mevcut kumandanlarımızın en liyakatlisidir. Çanakkale'de ki muvaffakiyetini bilirsiniz. Almanya seyahatimde kendisim yakından tanıdım. Anadolu'da ki vaziyeti düzelterek en muktedir kumandan O'dur”** ifadesini kullanmıştır.

Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığı günü değerlendirirken elinde hiçbir kuvvet

bulunmadığını belirterek “Yalnız Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi kuvvet vardı. İşte ben bu milli kuvvete, Türk milletine güvenerek işe başladım” derken, millete ve onun egemenliğine dayanacağına mesajını veriyordu. Amasya Genelgesini, ihtilal beyannamesi haline getiren **“Milletin istiklalini yine millet azim ve karan kurtaracaktır”** sözleriyle aynı düşünceyi ortaya koyuyordu.

Erzurum Kongresi'nde **“ Arkadaşlar, tek tedbir: hakimiyeti milliyeye müstenit, bilakayıt ve şart, müstakil bir Türk Devleti teşkil etmek ve hedefe, behemehal vasıl olmaktadır”** diyor ve 7/8 Temmuz gecesi sabaha karşı Mustafa Kemal Paşa, Mazhar Müfit ve Süreyya beylerle yaptığı bir görüşmeden önce bir ön şart koşar, **“DeFTERİN BU YAPRAĞI KİMSEYE GÖSTERİLMEMEYELER. SONUNA KADAR MAHREM KALACAK. BİR BEN, BİR SÜREYYA, BİR DE SEN BİLECEKSİN, ŞARTIM BUDUR”** diyerek, **“Pekala ...yaz!”, “Zaferden sonra şekli**

hükümet Cumhuriyet olacaktır. Bunu size daha önce bir sualiniz münasebeti ile söylemiştim; bu bir. İki, padişah ve hanedan hakkında zamanı gelince, icap eden muamele yapılacaktır.”

23 Nisan 1920 tarihinde T.B.M.M nin açılmasıyla Cumhuriyet'in temelini atıldığı ve o gün kurulacak devletin Cumhuriyet rejimi ile yönetileceği ortaya konmuştur.

Milli egemenliğin temsil yeri bilfiil faaliyetine geçtikten sonra İstanbul'daki Padişah'a, onun hükümetine ve tüm dünyaya ***“Hakimiyet'in bila kaydü şart millette olduğu”*** ilan edilmiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Meclis'in açılış döneminde söylediği şu sözler onun hedeflediği rejimin tanımını yaptığı açıkça görülüyor” Efendiler, millet bizi buraya gönderdi.

Fakat ömrümüzün sonuna kadar biz burada ve bu milletin idaresini ve hakimiyetini, miras kalmış mal gibi, temsil etmek için toplanmış değiliz. Ve sizi toplamak ve dağıtmak kudretine hiç kimse sahip değildir. Millet bilmelidir ki, bir günde vekillerini toplar ve gönderir. Burayı, hiç kimsenin kayıt ve şarta bağlamaya hak ve selahiyeti yoktur ve olmamalıdır.”

Saltanatın kaldırılması adı konmamış çocuğa ad koyma için uygun fırsatı ortaya çıkarmıştır. Devletin adının resmen açıklanması yolunda önemli bir engel ortadan kaldırılmıştır

Atatürk'ün yeni bir devlet şekli arayışı Osmanlı Devleti'nin yönetim ve toplum biçimine duyduğu tepkinin bir sonucudur.

Devletin “eşhas devleti” olması, toplumun çeşitli boyutlarda parçalanmış bulunması, 1920'lerde karşılaştığı yok olma tehlikesi, ihmal edilen genel çıkarların ve toplumu toparlayacak bir yönetimin oluşturulmasını zorunlu kılmıştır.

Özellikle ihmal edilen toplumun genel çıkarlarının korunacağı bir rejim arayışı esas alınmıştır.

Atatürk kendisinden önceki reformculardan farklı olduğunu, yaptıklarının yalnızca kanun ve yönetim alanında sınırlandırmamakla göstermiştir. Ülkenin köklü bir değişime ihtiyacı

olduğu bilinciyle halkı uyandırmaya, ve milli egemenlik gibi gelişmiş bir kavrama ulaşmayı amaçlıyordu.

Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri milli bağımsızlık arayışı kadar, milli egemenlik yolunda atılmış önemli adımlardı.

1923 yılı yazında Lozan Konferansı'nın devam ettiği bir sırada Cumhuriyet'in ilanı ile ilgili bir tasarı hazırlanmış ve bu tasarımı Adliye Vekili Seyid bey'e inceletmiş, Seyid bey tasarımı prensipte uygun bulmuştu.

Bu gelişmeden sonra Cumhuriyet fikrini başkalarına da açma karan aldı. İlk olarak güvendiği gazetecilere bir akşam yemeğinde ***“Republique”*** kelimesinin Türkçedeki karşılığının ***“Cumhuriyet”*** olduğunu belirten notlar tuttuğunu belirtmiştir.

ATATÜRK'e göre, “Türk milletinin tabiat ve âdetlerine en uygun idare, cumhuriyet idaresidir.”

ATATÜRK'e göre, “Asri bir cumhuriyet kurmak demek, milletin insanca yaşamasını bilmesi, insanca yaşamanın neye bağlı olduğunu öğrenmesi demektir.”

ATATÜRK'ü cumhuriyete yönelten bir değer sebep de cumhuriyetin en ileri devlet ve hükümet şekli olmasındandır.

ATATÜRK'e göre, “Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir.”

Cumhuriyet millet egemenliğini belirleyen ve millet egemenliği ile bağdaşabilen tek rejimdir.

ATATÜRK, egemenliğin millete ait olduğu görüşünü işlemekle ve bu görüşü yeni Türk Devleti'nin temel taşı yapmakla, millî devletin, devlet ve hükümet şeklinin ve cumhuriyet olacağını ortaya koyuyordu.

Egemenliğin kayıtsız ve şartsız doğrudan doğruya Türk milletine ait olduğu zihniyetini devlet hayatımıza kazandıran ***ATATÜRK*** olmuştur.

Türk fikir ve siyasi hayatında ilk defa devlet şekli

olarak cumhuriyeti cesaretle telaffuz eden, dile getiren, savunan **ATATÜRK** olmuştur.

ATATÜRK Cumhuriyet'in Onuncu Yılı'nı kutlarken, "**Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir.**"

ATATÜRK'ün açıkladığı gibi, "**Cumhuriyet yeni ve sağlam esaslarıyla, Türk milletini emin ve sağlam bir istikbal yoluna koyduğu kadar, asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibarıyla, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur.**"

Türkiye'de cumhuriyet fazilet ve adaletle eş anlamda kullanılmıştır. **ATATÜRK**'e göre, "**Cumhuriyet, fazileti ahlakiyeye müstenit**

bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir. Cumhuriyet idaresi, faziletli ve namuslu insanlar yetiştirir."

ATATÜRK, Türk milletinin kaderini Cumhuriyet'le çizirken, ileri ve medeni bir toplum olmanın gereğini de ortaya koymuştur.

ATATÜRK'ün Cumhuriyet'i barışçı, insancıl nitelikleri ile insan kişiliğine değer veren yönü ile geleceğin örnek siyasi rejimi olmuştur.

Cumhuriyetin İlanı

Saltanatın kaldırılması ve Hilafet makamının alıkonulması devlet başkanlığı konusunda bir belirsizlik oluşturmuştu.

Mustafa Kemal Atatürk milli egemenliğin hakim

kılındığı bir rejim düşünürken, meclis içinden ve dışından bir kısım insan meşru hükümdarı ve devlet başkanını Halife'nin şahsında görüyordu. Bu tehlikeli bir duruma yol açabilirdi. Bu nedenle Mustafa Kemal Atatürk planlı bir hareketi başlattı.

Atatürk, 27 Eylül 1923 tarihinde Cumhuriyet'in ilanından bir ay öncesinde, Neue Freie Presse muhabirine cumhuriyeti açıklarken Teşkilatı Esasiye Anayasası'nın "**Hakimiyet bilakayd ü şart milletindir, icra kudreti, teşrii salahiyeti milletin yegane hakiki mümessili**

olan mecliste tecelli ve temerküz etmiştir" sözlerini söyledikten sonra, Cumhuriyet'in hükümetin teklifiyle Türk Teşkilatı Esasiye'sindeki değişikliklerle gelişiminin devam edeceğini, gerçekte şekil meselesinin çözüleceğini belirtmiştir.

Atatürk'ün bu demeci Ankara ve İstanbul'da büyük yankı yaptı. Meclis ve İstanbul basınında yer alan muhalifler endişeye kapıldılar.

Savaş döneminin önemli konularda kolayca işbirliği yapan meclisinin barış döneminde

“**Meclis Hükümeti Sistemi**” ile yoluna devam etmesi mümkün görünmüyordu.

Parti içerisinde “**Gizli Muhalefet**” şeklinde hizip hareketinin gerginleştiği ortamda oluşan hükümet buhranı 1921 Anayasa’sında değişiklik yapılarak Cumhuriyet’in ilanını hızlandırdı.

Ekim ayında patlak veren hükümet krizi meclis hükümeti sisteminin tükendiğinin önemli bir işareti oldu.

Yeni devlette meclis başkanının devlet başkanlığı dikkat çekiyor ve ayrı bir devlet başkanına duyulan ihtiyaç yoğunlaşıyordu.

Atatürk bu dönemde kesin çözümü ortaya koydu ve rejimin adını koymaya karar verdi. Bu cumhuriyetin ilanıydı.

Mustafa Kemal Atatürk 28 Ekim gecesi yemekte bulunan arkadaşlarına “**Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz.**” demiş, birlikte olduğu arkadaşları ayrıldıktan sonra kanun tasarısını İsmet Paşa ile birlikte hazırlamıştır. Bu tasarı ile hükümet şekli Cumhuriyet olacak,

Meclis tarafından Cumhurbaşkanı seçilecek, Başbakan’ı T.B.M.M üyeleri arasından cumhurbaşkanı atayacak, Başbakan da bakanlar kurulunu oluşturacaktı.

Yaşasın Cumhuriyet

Mustafa Kemal tarafından hazırlatılan kanun 29 Ekim 1923 tarihinde Teşkilatı Esasiye kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi başlığı ile Büyük Millet Meclisinin onayına sunulmuştur. Kanunda:

Madde 1– Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir. İdare usulü, halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına dayanır. Türkiye Devletinin Şekli hükümeti Cumhuriyettir.

Madde 2– Türkiye Devletinin dini İslam dır. Resmi dili Türkçe’dir.

Madde 4– Türkiye Devleti Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından idare olunur. Meclis hükümetin kısımlarını icra vekilleri vasıtasıyla idare eder.

Madde 10– Türkiye Reisi Cumhuru, Türkiye

Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim devresi için seçilmiş olur. Görevi yeni Reisi Cumhurun seçilmesine kadar devam eder. Tekrar seçilme hakkı vardır.

Madde 11- Türkiye Reisicumhuru devletin Reisidir. Bu sıfatla lüzum gördükçe meclise ve heyeti vekiliye başkanlık eder.

Madde 12- Başvekil Reisicumhur tarafından ve Meclis üyeleri arasından seçilir.

Diğer vekiller, Başvekil tarafından yine meclis üyeleri arasından seçildikten sonra heyeti umumiyesi Reisicumhur tarafından meclisin onayına arz olunur.

Meclis toplantı halinde değilse, meclis toplantıya çağrılabilir.

İşte bu kanun teklifini Meclis ele alarak tartışmaya başladı.

Antalya Mebusu Rasih Hoca (Kaplan) söz alarak, ağır ve dokunaklı bir konuşma yaptı. Sözlerini: **"Din bakımından da en muvafık Hükümet şekli Cumhuriyettir"** diye bağladı ve haykırdı: **"Yaşasın Cumhuriyet"**

Meclis birden dalgalandı. Herkes ayakta ve bütün mebuslar haykırıyorlardı. **'Yaşasın Cumhuriyet'**

Parti grubunda kabul edilen tasarı akşam Meclis tarafından saat 20.30'da birçok mebusun **"Yaşasın Cumhuriyet"** sesleri arasında kabul edildi.

Cumhurbaşkanlığına da saat 20.45'te Mustafa Kemal Atatürk seçildi.

Cumhuriyet Türkiye'sinin ilk hükümetini kurmak üzere İsmet Paşa'ya görev verildi, Meclis Başkanlığı'na da Fethi Bey seçildi.

Cumhuriyet, en gelişmiş devlet şeklinin kabulü olması sebebiyle, Türk inkılabının önemli bir sonucu olurken, 5 Şubat 1937 yılında 1924 Anayasası'da yapılan değişiklikle devletin özellikleri arasında **"Cumhuriyetçilik"** ilkesi şeklinde yer almıştır.

Cumhuriyetin Kazanımları

Atatürk'ün Bize Kazandırdığı Hak Ve Özgürlükler Türk insanı için cumhuriyet, bir rejim ama Atatürkçü düşünce sistemine

dayanan bir rejimi ifade etmektedir.

Cumhuriyet yönetiminde söz ulusundur Cumhuriyet; yurttaşların seçme ve seçilme hakkının olduğu bir yönetimdir Ulus temsilcilerinin kabul ettiği yasalarla ülkenin yönetilmesidir.

Atatürk kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı oldu. Cumhuriyet'i korumak, kollamak, yaşatmak her yurttaşın ödevidir.

I - Siyasi alanda yapılan inkılaplar:

1-Saltanatın Kaldırılması (1 Kasım 1922)

2-Cumhuriyetin ilanı (29 Ekim 1923)

3-Halifeliğin Kaldırılması (3 Mart 1924)

II - Toplumsal yaşayışın düzenlenmesi:

1- Şapka İktisası (giyilmesi) Hakkında Kanun (25 Kasım 1925)

2-Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine (kapatılmasına) ve Türbedarlıklar ile Birtakım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun (30 Kasım 1925)

3- Beynelmilel Saat ve Takvim Hakkındaki Kanunların Kabulü (26 Aralık 1925) Kabul edilen bu kanunlarla Hicri ve Rumi Takvim uygulaması kaldırılarak yerine Miladi Takvim, alaturka saat yerine de milletlerarası saat sistemi uygulaması benimsenmiştir

4- Ölçüler Kanunu (1 Nisan 1931) Bu kanunla ölçü birimi olarak medeni milletlerin kullandıkları metre, kilogram ve litre kabul edilmiştir.

5- Lakap ve Unvanların Kaldırıldığına Dair Kanun (26 Kasım 1934)

6- Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun (3 Aralık 1934) Bu kanunla din adamlarının, hangi dine mensup olurlarsa olsunlar, mabet ve ayinler dışında ruhani kisve (giysi) taşımaları yasaklanmıştır.

7- Soyadı Kanunu (21 Haziran 1934)

8- Kemal Öz Adlı Cumhurreisimize Atatürk Soyadı Verilmesi Hakkında Kanun (24 Kasım 1934)

9- Kadınların medeni ve siyasi haklara kavuşması:

a- Medeni Kanunla sağlanan haklar

b- Belediye seçimlerinde kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanıyan kanunun kabulü (3 Nisan 1930)

c- Anayasada yapılan değişikliklerle kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının tanınması (5 Aralık 1934)

III- Hukuk alanında yapılan inkılaplar:

1- Şeriye Mahkemelerinin kaldırılması ve Yeni Mahkemeler Teşkilatının Kurulması Kanunu (8 Nisan 1934)

2- Türk Medeni Kanunu (17 Şubat 1926)Dini hukuk sisteminden ayrılarak laik çağdaş hukuk sisteminin uygulanmasına başlanmıştır

KAYNAKÇA

Refik Turan – Mustafa Safran – E.Semih Yalçın – Muhammed Şahin, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ankara 1996

Hamza Eroğlu, Atatürk ve Cumhuriyet, T.T.K.. Ankara 1989

Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, Çeviren: Merin Kıratlı Ankara 1988

Mustafa Kemal Atatürk, Nutuk II.Cilt (1920-1927) Bugünkü Dille Yayına Hazırlayan: Prof. Dr.Zeynep Korkmaz, Ankara 1984

Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Ankara 1971

Türkiye’de Cumhuriyet Öncesi ve Sonraki Dönemde Kadının Sosyal Hayattaki Durumu

*Kamil ŞAHİN**

Giriş

Cumhuriyet idaresinin kurulması ile birlikte Türkiye pek çok değişime, ilerlemeye sahne olmuştur. İlk olarak ele alınacak konu halkın iradesinin üzerinde bir iradenin olmamasıdır.

Siyasal düşünceler tarihinde toplum sözleşmeleri kuramları ile karşılaşılmaktadır. Bu sözleşme kuramlarına göre insanlar birlikte yaşayabilmek, hayatın mümkün olabilmesi için bir birleriyle bir sözleşme yaparlar ve kendi yaşam haklarını korumak için bir üst iradeye yetki verirler.

Böylece kendilerinin belirlediği yönetici onların yaşamlarını sürdürmesine olanak tanır. Bu kuramlar cumhuriyet düşüncesinin modern dönemde ortaya çıkması zeminini oluşturmuştur. Modern insan daha önceki devirlere göre daha rasyonel düşünme eğilimindedir.

Bu nedenle geleneksel yönetim anlayışı ve bu yönetimlerin meşruiyet kaynakları rasyonel düşünen insan tarafından artık geçerli olamamıştır.

Yönetimin rasyonel olabilmesinin temelinde geleneksel adetlerden ziyade hukuksal kuralların olması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Böylece halkın kendi seçtiği insanlar tarafından yönetilmesi rasyonel ve meşru bir yönetim olarak düşünülmüş ve kabul görmüştür.

Yrd.Doç.Dr.,Kırıkkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü, Öğretim Üyesi.

Türkiye’de cumhuriyetin ilanından sonra her bir vatandaşa seçimlerde özgürce oy kullanabilme hakkı verilmiştir. Böylece vatandaşlar arasında cinsiyet, dil, din, mezhep ayrılıkları tamamen ortadan kaldırılarak vatandaş olma temelinde bütünleştirici bir yönetim biçimi ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyetin kazanımlarını toplumsal hayatın her alanında görmek mümkündür. Burada sadece kadınların cumhuriyet öncesi sosyal yaşamda ve cumhuriyet sonrası sosyal yaşamdaki farklılıklarının gösterilmesi cumhuriyetin kazanımlarının anlaşılması açısından son derece önemlidir.

1.Osmanlı Devletinde Sosyal Yasamda Kadının Yeri

Osmanlı kadını ev dışında ekonomik ilişkiler kurma olanaklarından yoksun bırakılmış, erkeğine maddi yönden bağımlı olarak yaşamıştır. Yine de Tanzimat’tan önce bazı istisnai durumlar görülmüştür. Örneğin: çamaşırhane ileten ya da köle ticareti yapan kadınlar olduğu Kanuni Sultan Süleyman döneminden kalan fermanlardan anlaşılmaktadır. Yine evden eve dolaşan kumaş, mendil ve işleme gibi çeşitli mallar satan kadınlar da ev dışında ekonomik etkinlik sürdüren kadınlara örnek verilebilir. Ayrıca, Anadolu’nun kimi kentlerinde aile tipi zanaat olarak halıcılıkla uğraşan kadınlar olduğu da ileri sürülmektedir.

Meşrutiyet dönemindeki savaşlar sırasında erkeklerin silâh altında bulunmaları nedeniyle, kadınlar fabrikalarda çalışmaya, bir zorunluluk sonucu da olsa, iş yaşamında yer almaya

başlamışlardır. Özellikle dokuma sanayinin ise % 95'i kadınlar ve çocuk işçilerden oluşturulmuştur.

Kentlerde kadın işgörenlerin sanayinin % 50'den fazlası, ipek sanayinin ise % 95'i kadınlar ve çocuk işçilerden oluşturulmuştur. Kentlerde kadın işgörenlerin sanayi kesiminde yer almaya başlamasına karşın, kırsal kesimde de, dışsatıma yönelik kuru incir, üzüm, pamuk ve tütün gibi tarım ürünleriyle ilgili işletmelerde kadın emeğinden yararlanılmıştır.

Bu dönemde kadınlar hizmet sektöründe de görevlendirilmişlerdir. Daha önceleri ebe, öğretmen ve hemşire gibi görevlendirilmeye başlamışlardır ki örnek olarak P.T.T. ve Maliye örgütleri gösterilebilir. Gereksinimlerden doğan kadının ekonomik yaşamda yer alması yine de kadının toplumsal yaşamda bir yer edindiği anlamına gelmemelidir. Çünkü Osmanlı toplumunda kadının dünyası evin duvarlarıyla sınırlanmıştır. Kadınların giysilerinden, sokağa çıkacakları günlere değin yaşamları padişah fermanıyla, Şeyhülislam fetvalarıyla belirlenmiştir. Tanzimat'la birlikte, bu katı görünümde bir çözülme başlamış ve tiyatrolara gitmeye başlamamışlardır.

Daha önceleri toplu taşıma araçlarında kadınlara ve erkeklere ayrı yerler gösterilirken, zamanla eşler vapur ve tramvaylarda birlikte seyahat etmeye başlamışlardır.

Bu değişimi hızlandıran etkenlerden biri de, 1921'de Yunanlıların işgal ettiği Selanik'ten gelen, batı kültürünü özümsemiş göçmenler olduğu ileri sürülmektedir.

Tanzimat'ın ilanı ile I. Meşrutiyet arasındaki dönemde Ebe Mektebi, Kız Sanayi Mektepleri ve Darülmualimat gibi, kızların eğitilmesine olanak sağlayacak kurumlar açılmış ve bunlardan mezun olan kızlar pratik işkollarında görev almışlardır. Tanzimat'a değin belirli bir mesleği olmayan Türk kadınının sahip olduğu ilk meslek öğretmenlik olmuştur.

Ancak bu öğretmen kuşağının günlük yaşamda etkin bir rol almaya başlaması, II. Meşrutiyet sonrasında gerçekleşmiştir. Okullardan yetişen meslek kadınları, öğrenim gördükleri okulların oluşturduğu toplumsal çevreye girmişler ve böylece hem mesleklerini, hem de

toplumsal çevreye girmişler ve böylece hem mesleklerini, hem de toplumsal ilişkilerini daha rahat sürdürebilmişlerdir.

Olaya kadın açısından baktığımızda Tanzimat'la başlayan kadının özgürleşme sürecinde o dönem tebasınının da büyük katkıları olmuştur. Bu dönemde Avrupa ve A.B.D.'ndeki kadın hareketlerinin etkisiyle kadın haklarını savunan yayınlar da başlamıştır.

1868' de yayınlanan 'Terakki' gazetesi bu yayın organlarından bir örnek olarak verilebilir. Osmanlı basınında tartışılan kadın sorunlarının başında, kadının toplum içindeki yeri ve görevleri konusu gelmiştir. Şemsettin Sami, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi gibi yazarlar kadın haklarını savunmuşlardır. Bu yazarlar Batı'daki feminist hareketlerin etkisiyle Türk kadınının çeşitli mesleklere girmelerinin gerekliliğini, görücü usulü evlenmelerin zararlarını eserlerinde işlemişlerdir. II. Meşrutiyet sonrasında, kadınlar sosyal hizmetler konusunda da girişimlerde bulunmuşlardır. 1909'da Halide Edip, Teali-i Nisvan'ı, 1913'te Nuriye Ulviye Müdafaa-i Hukuk-u Nisvan'ı kurmuşlardır.

Osmanlı ailesi 'geniş aile' tipinde ve kesin babanın egemenliği altında olmuştur. Ailenin soy zinciri erkek çocuk üzerine kurulu olduğundan, ailelerde erkeğin üstün olduğu görüşü yerleşmiştir. Bu ortamda kadın, evlendiğinden kocasının evine yerleşmekle birlikte, aile ile bütünleşmesi ancak çocuk sahibi olmasıyla gerçekleşmiştir. Çünkü evlilikte amaç üremek ve ailenin sürekliliğini sağlamak olmuştur.

Eğer kadın çocuk sahibi olmamışsa baba evine gönderilmiş, çocuk sahibi olduğunda ise aile içinde bir yer edinebilmiştir. Soyun sürdürülmesinde çocuğun gerekliliği ile birlikte, soy karışıklığı endişelerinden uzak çocuk sahibi olma düşüncesi önem taşımıştır. Bu düşüncenin sonucunda 'bakirelik' evlilikte ön koşul ve 'haremlik- selamlık' düzeni de bir yaşam biçimi olmuştur.

Osmanlı ailesinde evin dışı erkeğe ve içi kadına bırakıldığından, bu ilişki sistemi giderek kadını-erkeğin birbirinden uzaklaşmasına neden olmuştur.

Eşler arasında bir arkadaşlık duygusunun olmayışı, kadının cinsel nesne olarak görülmesi düşüncesini pekiştirmiştir. Bu ilişki biçimini İslamcılar, Batıcılar ve Türkçüler kendi dünya görüşleri doğrultusunda da olsa kınamışlardır. Dönemin yazarlarından Ömer Seyfettin, Ali Kemal ve Prens Sabahattin Eserlerinde bu aile yapısını ve ailedeki kadının konumunu eleştirmişlerdir. Kadının bu konumu eğitimde sağlanan gelişmeler ve kadının çalışma yaşamında yer almasıyla birlikte değişmeye başlamıştır.

Üretken olmanın ya da iş yaşamına katılmanın kentte, özellikle İstanbul'da devlet dairelerinde çalışmak olduğu biçiminde ki bir algılama henüz bu alana girmemiş olan kadının çalışmadığı, ekonomiye katkı bulunmadığı gibi yanlış bir imaja açmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda öteden beri kimi işler kadınlara ayrılmıştır. Dokuma ve iş kollarındaki birçok işin büyük çoğunluğu kadınlarca yerine getirilmekteydi. Sanayinin gelişmesi üzerine tütün, sigara, tekel ve kimya işlerinde daha çok çalıştırıldığı saptanmaktadır. (Tekeli, 1985:868)

Osmanlı İmparatorluğu tüm geleneksel toplumlar gibi, önce bir tarım toplumdur. Ekonomiyi şekillendiren ve yön veren temel birim tarımdır. Organik enerjinin egemen olduğu ekonomik yapıda, tarımsal teknoloji, öküz ve sabanla sınırlanmıştır.

Tarım ekonomisinin yükü Anadolu'daki kadınlı erkekli ailelerin, hatta özellikle kadının omuzlarına yüklenmişti. Kadın, bütün gün tarlada çalıştığı gibi, evde de ailenin ihtiyaçlarını sağlamak ve çocukların yetiştirilmesi görevini de üstlenmekteydi.

Ancak ekonomideki bunca ağırlığına rağmen kırdaki kadının toplumsal yaşamı, tarla ve ev işiyle sınırlanmış, yaşamın düzenlenmesinde söz sahibi olmak bir yana, kadın ve erkeğin toplum içindeki birlikteliği bile önlenmişti. Cinsel ayırım kentteki kadar olmasa da, köyde de geçerliydi. Başlıca yaşam alanları olan köy meydanları ve kahvelerinde kadın ve erkek birlikteliği yoktu. (Pamuk, 1988:94)

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadın işgücü

sanayi de giderek daha yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Yetişkin erkek nüfusun ardı arkası kesilmeyen savaşlarda kırılması ve muhtemel savaş tehlikeleri nedeniyle silahlı tutulması, sanayide kadın ve çocuk işgücünün daha ucuz olmasıdır. Kimi işlerin kadın elinde daha uygun olması da bu konuda belirleyici olmuştur. Yetişkin erkek nüfusun elini silahtan başka hiç bir şeye sürmeye ömrünün yetmemesi, kadınların geçici olarak üstlendikleri kimi işlerde sürekli çalışmaları sonucunu doğurmuştur. (Tekeli, 1985:873)

Osmanlı kadınının ekonomik yaşamdaki rolüne ilişkin yanlış algılamaya bu konudaki yeterli istatistiki bilginin yokluğu yol açmıştır. 1982-1884 nüfus sayımı orduya asker alımını amaçladığı için 19. yüzyılın başına dek kadın nüfusa dâhil edilmemişti. Kadının, sanayi istatistiklerinde yer alması 1913'ü bulmuştur. Üstelik kadınla ilgili önemli bilgiler verecek olan ferman ve kayıtlarıyla çeşitli konsolosluk raporları da yeterince incelenmemiştir. Çünkü çeşitli dönemlere ait olan bu belgeler incelendiğinde Anadolu kentlerinde tüccar ve ticarethane sahibi kadınlar çok azda olsa olduğu gibi madenci kadınlarında da olduğu ortaya çıkmaktadır.

Anadolu halkının %81'inin kadın ve çocuklar olmak üzere tarım ve hayvancılıkla uğraştığı, barış zamanında olsun savaş zamanında olsun kadın ekonomide niteliksiz işçi konumunda bulunmaktadır. Kadınlar genellikle ev endüstrisinde tekstil üreticiliği, ipek böcekçiliği dokumacılığıyla uğraştığı istatistiki verilerle ortaya konulmaktadır. (Çakır, 1991: 97)

Osmanlı kadını sadece tarım ve el sanatlarıyla değil, sanayi işçisi olarak da önemli bir işleve sahipti. 19. yüzyılda Osmanlı ekonomisinde sanayileşmenin görüldüğü ilk alanlar olan tekstil, gıda ve tütüncülükte de kadın emeği sürekli artış gösteriyordu.

Ordu için gerekli malzemeleri üreten Eyüp, Hereke, Karamürsel gibi devlete ait fabrikaların yanında, Osmanlı sanayinin ağırlığı o yıllar Anadolu'nun her köşesine yayılmış olan yerli ve yabancı şirketlere ait orta ve büyük işletmelerdi.

Halı ihracatının yapıldığı İzmir'de bu İhraçtan

yılda 6 milyon mark gelir sağlanıyor, 1200'ü sürekli çalışan 2000 el tezgâhında, 1906 yılı rakamlarıyla 3500'ü kadın, 750'si kız çocuğu halı dokurken, 750 erkek işçi yıkama, boyama gibi yan işleri gerçekleştiriyorlardı. Ancak kadın emeğinin kullanıldığı bu yerlerde kadınların çalışma süreli uzun olduğu gibi ücretleri de çok düşüktü.

Buna karşın Osmanlı kadınının her şeye boyun eğdiğini, haklarını elde etmek için mücadele etmediğini söylemek mümkün değildir. Aksine, kadınlar çeşitli gösteri ve grevlere aktif olarak katılmışlardır. 1913 ve 1915 yıllarında İstanbul, İzmir, Manisa, Bursa, İzmit, Karamürsel, Bandırma ve Uşak'ta yapılan ilk sanayi sayımı, kadın sayısının sanayide gittikçe arttığı gerçeğini ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Şöyle ki 1913'te sanayide çalışan kadın sayısı % 20 iken, bu oran 1915'te %30'a çıkmıştır. Sayım sonucunda kadınların yoğunlukta olduğu alanlarda dokuma ve gıda sektörü olarak saptanmıştır.

1900'lü yıllarda yaşamı Anadolu kadınından daha sıkı biçimde denetlenen orta tabaka büyük kent kadını da, iş yaşamına girmeye başlamıştır. Bunda öğretmenlik ve ebelik eğitimi veren mesleki okulların rolü büyük olurken, kadının verdiği mücadele de etkindir. Bu mücadeleler sonucu, başta öğretmenlik, eğitim müfettişliği, ebelik olmak üzere meslek kadınları ortaya çıkmıştır. Kadınların kamu kuruluşlarına girmek için verdikleri mücadele daha zor olmuştur. Kadınlar ilk kez 1913'te hem memur, hem de iş müfettişi olarak telefon idaresince kabul edilmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında kadınların hemen hemen her iş alanında çalıştıkları gözlenmiştir. (Çakır, 1991: 100–101)

Dünya savaşı öncesinde kadın ve çocuk işçilere dokuma sanayinde %50'den fazla, hatta ipekte % 95, tarım ve hayvan ürünleri sanayinde, yanı gıda iş kolunda özellikle tütünde % 50'den fazla oranda rastlanmaktadır. Çalışma koşulları oldukça zordur. Savaşlarla birlikte silah altına alınan erkelerin yerlerini doldurmak ve özellikle savaş sanayinde artan ihtiyaçları karşılayabilmek için kadın ve çocuğun sanayiye daha çok sayıda girdikleri bilinmektedir.

1. Dünya Savaşı ile birlikte kadın işçiler fabrika ve atölyelerin yanı sıra yol yapımı ve sokak temizliği gibi işlerle madenlerde de çalıştırılmaya başlanmıştır. Aynı sırada bazı nezaretlerde kadın memur istihdamına da başlanmıştır. Postane, telgrafhanelerde çalışan kadın sayısı çoğalmıştır.

Balkan Savaşlarında olduğu gibi Birinci Dünya Savaşında da kadın amele taburları kurulmuştur. Böylece sadece büyük kentlerde değil, Anadolu kentlerinde de kadınlar savaş için seferber edilmiş, işçiliğe çekilmiştir. Savaş sırasında çalışan kadın ve kız çocuğunun artması üzerine, zor çalışma koşullarını iyileştirmek, onlar için özel yatakhaneler, fabrika yakınında yurtlar kurmak, günlük çalışma süresinin 15 saatle sınırlamak gibi önlemler getirilmesi düşünülmüş, ancak gerçekleştirilmemiştir.

Bu arada savaş sırasında köylerinde ürettiklerini kentte satmak için komşu kentlere gelip sokak sokak dolaşan bir tür yeni tüccar kadın tipine de rastlanmıştır. (Tekeli, 1985: 871–872)

2.Cumhuriyet Döneminde Kadının Sosyal Konumu

Cumhuriyet döneminde Türk kadınının sosyal konumuna Cumhuriyet ilanından itibaren Türk kadınına verilen haklarla başlamak yerinde olur.

Bilindiği gibi Türk kadını istiklal savaşı gerek cephede, gerekse cephe gerisinde tüm gücü ile hizmet vermiştir.

Cephede erkekle omuz omuza düşmana karşı savaşırken cephe gerisinde çeşitli faaliyetleri ile savaşa destek vermiştir. Bu faaliyetlere katılan kahraman kadınlarımız aynı zamanda öğretmenlik gibi bazı meslek dallarında da kendilerini kanıtlamışlardır.

Atatürk Türk kadınının bütün bu fedakârlık ve hizmetlerini takdir etmiş ve Cumhuriyetin ilanından itibaren Cumhuriyet öncesi planladığı ve değişik verilerle ifade ettiği gibi kadının sosyal, ekonomik ve siyasal konumunu iyileştirici uygulamalarına başlamıştır.

Meşrutiyet döneminin bütün düşünce akımlarını ilgiyle izleyen, ülkesinin sorunlarını yakından inceleyerek bunlar üzerinde düşünen Atatürk Türk kadınına 'ikinci sınıf insan' konumundan kurtarmanın zorunlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Atatürk 1916'da Doğu cephesi kumandanıyken çevresindeki kişilerle sohbet sırasında kadınla ilgili sorunları tartışıyor, kadınların iyi yetiştirilmesinin topluma sağlayacağı yararları, çalışma yaşamında kadına da yer verilmesi gibi hususları vurguluyordu. 1918'de Karlsbad'da tuttuğu notlarından anlaşıldığı gibi sosyal yaşamdaki inkılabları gerçekleştirmeyi daha o tarihlerde düşünmüştür. (Feyzioğlu, 1986:541-542)

'Bizim toplumumuzun başarı gösterememesinin sebebi kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kusurdan doğmaktadır.' Yaşamak demek faaliyet demektir. Bir toplumun bir organı faaliyette bulunurken diğer organı işlemezse o toplum felç olmuştur. Bizim toplumumuz için ilim ve teknik gerekli ise bunları aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın edinmeleri lazımdır. Malumdur ki, her safhada olduğu gibi sosyal hayatta dahi iş bölümü vardır. Bugünün gereklerinden biri kadınlarımızın her hususta yükselmelerini temindir.' (Kocatürk, 1984:97-98).

1923'de Konya'da konuşurken de Atatürk Türk kadını ile ilgili düşüncelerini şöyle dile getirdi: 'Dünyada hiçbir milletin kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştı, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekle Anadolu kadını gibi emek verdim diyemez.

Belki erkeklerimiz memleketi istila edenlere karşı süngüleriyle düşmanın süngülerine göğüs germekle düşman karşısında hazır bulundular.

Fakat erkelerin teşkil ettiği ordunun hayat kaynaklarını kadınlarımız işlemiştir. Çift süren, tarlayı eken, ormanda odunu, keresteyi getiren, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o ilahi Anadolu kadınları olmuştur.

Bundan ötürü hepimiz, bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle sonsuza kadar aziz ve kutsal bilelim.'(www.atam.gov.tr).

Kadın ailenin temelidir. Aile içinde gerek çocukların yetiştirilmesinde, gerekse kültür unsurlarının nesilden nesile geçirilmesinde köprü vazifesi görür. Bu nedenle sadece çocuğun topluma hazırlanmasında değil, ailede sağlıklı bir iletişim ortamının kurulmasında da önemli rol oynayan kadınlar Atatürk'ün ifadesiyle hatta erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar. Bunun için Atatürk, kadınların her alanda erkeklerle eşit sosyal, siyasal ve hukuksal haklara sahip olmaları konusundaki tedbirleri almıştır.

Kadınların sosyal ve siyasal hakları elde etmeleri de aşamalı bir şekilde gerçekleştirmiştir. 1924'de Tevhid-i Tedrisat kanunu kabul edilmiştir. Siyasal ve sosyal yaşamda bilimin ve aklın önderliğine inanan Atatürk, eğitimin önemini vurgularken, toplumun bütün fertlerinin kadını, erkeği, çocuğu, köylüsü ve işçisiyle eğitilmesi gerektiğini ifade ediyordu.

Çünkü toplumun her bir parçasının ayrı bir fonksiyonu olduğuna, bu fonksiyonların mükemmel bir şekilde yerine getirilmesi ile sosyal bütünleşmenin ve kalkınmanın mümkün olacağına inanıyordu.

Atatürk'ün kadın konusundaki uygulamalarının en önemlilerinden biri olan Medeni Kanun, 4 Nisan 1926'da kabul edilerek yürürlüğe girdi. Atatürk'ün medeni kanunda yaptığı değişiklikler O'nun, ailenin sosyal yapıdaki önemini bilmek Türk ailesini sağlam temellere oturtmak ve aile içinde kadının statüsünü iyileştirmeyi amaçladığının belirgin bir göstergesidir.

Atatürk bu konu ile ilgili fikirlerini şöyle dile getiriyor: 'Sosyal hayatın kaynağı aile hayatıdır. Aile izaha lüzum yoktur ki kadın ve erkekten kuruludur' diyen Atatürk' Medeniyetin esası, terakki ve kuvvetin temeli aile hayatındadır. Bu hayatta fenalık muhakkak içtimai, iktisadi, siyasi aczi mucip olur.

Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurların hukuku tabiyelerine malik olmaları, aile

vazifelerini idareye muktedir bulunmaları lüzumundandır.' (www.atam.gov.tr) Kadının toplumsal yaşamı yeri ve değeri inişli-çıkışlı bir grafik çizmekte. Eski Türkler'de erkeklerle eşit haklara sahip olan kadın İslamiyet'e geçişle ve özellikle Arap medeniyetinin etkisiyle bu konumundan kısmen uzaklaştı.

Teokratik yapıya sahip olan Osmanlı toplumunda da kadının toplum içinde yeri ve değeri yoktur. Bu dönemde kadın peşe altında, kafes arkasında kalıyor adeta kadınsız bir toplum yapısı göze çarpıyordu. Kadınlar açısından bir yapıya sahip olan Osmanlı toplumunda ilk ciddi değişimler, Tanzimat Fermanı ile başlayıp Meşrutiyet dönemiyle devam ediyordu.

İyi niyetle yapılan bu çalışmalarda kadına fazla bir hak ve statü sağlayamıyordu. Böyle bir tablo içinde 20. yüzyıla giren kadınlar batılı kadınlardan farklı bir şekilde hak mücadelesi yapıyordu.

Osmanlıların birinci dünya savaşında yenilmesi işgaller ve ardından başlayan kurtuluş savaşı kadınların gerçek yaşamlarını hukuki statülerini zorlamalarına olanak veren değişikliklere yol açar.

Çok sayıda kadın cepheye giden erkeklerin yerine işçi ve memur olarak çalışma hayatına girecek, ilk işçi hakları kadın işçilerle ilgili olarak tanınacaktır.

Çalışma hayatına girmenin yanı sıra kadınlar ilk kez yine bu dönemde kitleyi bir biçimde siyasi olaylara katılacaktır.

İşgal altındaki İstanbul'da düzenlenen miting ve toplantıları izleyecek hatta kürsüden halka seslenecektir.

İlkin belediye seçimlerine girmekle başlayan siyasal haklar daha sonra milletvekili seçmek ve seçilmek doğrultusunda gelişmiştir.

Toplam nüfusun yarısını kapsayan kadın kitlesinin, ekonomik üretim alanlarında geniş ölçüde yer almasıyla çağdaş toplum düzenine iki cinsin ortaklaşa el ve güç birliği ile yaratıkları yeni toplum düzenine geçilmeye başlanmıştır. (Tekeli, 1984: 1993)

Yeryüzündeki bütün toplumlarda kadınlar özgürlükleri ve hakları için mücadele

etmişlerdir. Anadolu kadının haklarını elde etmek için verdiği savaşın bütün dünya milletleri ve toplumlarından tamamıyla farklı olduğu gerçeği tartışmasızdır.

Kurtuluş savaşı Türkiye'nin yeniden doğuşunun savaşı olup bir memleketin ölüm-kalım için verdiği olağanüstü bir savaş örneğidir.

Kurtuluş savaşında Anadolu kadını memleketin varlığı için erkeği ile omuz omuza benzeri görülmedik bir mücadele verilmiştir. (www.meb.gov.tr) Kadınlarımız yalnız cephe gerisinde erkeklerden boş kalan bütün hizmetleri yürütmekle kalmadılar bizzat silah imal ederek silah taşıyarak ve hatta savaşta silah kullanarak çarpıştılar.

Kadınlarımızın böyle bir mücadele içinde olması herkes tarafından takdir gördü ve kadın haklarının gelişimi için yoğun bir mücadele başlamıştır.

Kurtuluş savaşının kadını erkeği ile büyük bir başarı ile sonuçlanmasından sonra Cumhuriyet kuruluyor ve 'egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir' sözü tekmil yasa haline geliyordu. Bu yüzden de anlaşılacağı gibi kadın erkekle eşit görülüyordu.

Cumhuriyet'in kadınları devrimi olarak nitelendireceğimiz yasal değişikliklerin ana hatları şöyle çizebiliriz. 4 Ekim 1926'da, İslami esaslar içermeyen bir medeni kanun kabul edilmiştir. İsviçre medeni kanunundan alınan bu kanun tek eşli evliliği getirmesi, boşanma hakkını her iki tarafa da tanınması bakımından bir ileri aşama olarak dikkat çekmektedir.

Çocukların velayeti, miras ve mal tasarrufu konularında kadın erkek eşitliğini sağlamaktaydı. (www.atam.gov.tr) Kafes arkasına kapılmış, çarşafı örtülmüş ve sokağa bile çıkması yasaklanmış kuşaklardan sonra 20.yy'ın fikir hareketlerinin etkisiyle biraz canlanan Anadolu kadını, cumhuriyet dönemi ile birlikte sosyal yaşam bakımından birçok yol kat etmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kadının Türkiye'deki konumu sürekli iyileşmiş ve günümüze gelindiğinde erkeklerle eşit hak ve

hürriyetlere sahip bir birey haline gelmiştir. Bu gün Türkiye’de kadın temel hak ve özgürlükler bakımından Batı toplumları ile aynı düzeyde bulunmaktadır. Kadın bir birey olarak kendi kimliğini kişiliğini tesis etmekte, yaşamakta özgür konumdadır. Eğitim, sağlık, miras gibi her türlü hakta erkeklerle eşit olan kadın günümüzde her iş alanında erkeklerle birlikte sosyal hayatın içerisinde yer almaktadır ki bu durum cumhuriyetin en önemli kazanımlarından biri olarak değerlendirilebilir.

3.Sonuç

Osmanlı devleti ve Türkiye cumhuriyeti temel olarak aynı toplum üzerine inşa edilmiş yapılar olarak değerlendirildiğinde her iki yapıya da Türkiye denilmesinde büyük bir sakınca yoktur.

Bu çerçevede Türkiye tarihinde cumhuriyet çok önemli dönüm noktasıdır. Türkiye cumhuriyetle birlikte siyasal olduğu kadar sosyal bir devrimde gerçekleştirmiştir.

Siyasal devrim yeni bir yönetim sistemine anayasal demokrasiye geçiş olarak nitelendirilebilir. Sosyal devrim ise günlük yaşam, insanların zihniyet yapıları, bir takım olayları algılayışları, birtakım olguları/kavramları değerlendirilme tarzları dolayısıyla tüm insan yaşayışını etkileyen bir konudur.

Cumhuriyet Türkiye’de sosyal bir devrim oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilanı ve sonrasında yapılan inkılaplar öncelikli olarak daha önce insanların bilinçaltına işlenmiş olan Batı karşısında geri kalmışlığın, işe yaramaz ve aşağı konumun insanların zihinlerinden temizlemeye Türkiye’de yaşayan insanların Batı’daki insanlardan daha çok şeyi hak ettiğini, insanlık olarak, hak ve hürriyetler noktasında onlarla benzer ve hatta onlardan daha çok hakları olduğunu göstermiştir.

Bu çerçevede durum değerlendirildiğinde insanlar arasında en büyük eşitsizlik olarak ifade edilebilecek olan kadın ve erkek ayrımı kadınlara verilen haklarla cumhuriyet yönetimi sayesinde büyük oranda giderilmiştir.

Cumhuriyet öncesindeki Türkiye’de kadınların ikincil konumda olması, eğitim ve nitelikli işler bakımından göz ardı edilmeleri durumu

cumhuriyetin ilanı ve akabinde yapılan düzenlemelerle ortadan büyük oranda kaldırılmıştır. Cumhuriyetin ilanı ve kadınların sosyal hayatın her alanında erkeklerle eşit haklara sahip olmasıyla Türkiye’nin insan kaynaklarının tamamının Türkiye’nin hizmetine girmesi sağlanmıştır.

Kadınlar gerek siyasal alanda, gerek bilimsel alanda, gerek askeri alanda, gerek nitelikli işlerde erkeklerle birlikte çalışma hakkı elde etmişlerdir. Kadın kendi kimliğini kişiliğini yapılan yeniliklerle kazanmış ve böylece bir birey olma niteliğine kavuşmuştur.

Kaynakça

- ARAT, Necla, Kadın Gerçekleri, Say Yayınları, İstanbul, 1996
Cilt:8 Sayı:2 Ankara, 1990
ÇAKIR, Serpil, ‘II. Meşrutiyet’te Osmanlı Kadın Hareketi ve Kadınlar Dünyası Dergisi’, İstanbul üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991
DOĞRAMACI, Emel, ‘Türkiye’de Kadının Dünü ve Bugünü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1992
FEYZİOĞLU, Turhan, “Atatürk ve Kadın Hakları” Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt II, Sayı 6, Temmuz 1986, s. 541-542.
GÖKÇE, Birsen, Türk Kadını ve Çağdaşlaşma, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F.
İNAN, Afet, ‘Atatürk ve Türk Kadın Haklarının Kazanılması’ İstanbul, 1968
KOCATÜRK, Utkan, ‘Atatürk ve Aile’, Atatürkçülük, Genel Kurmay Başkanlığı Yayın 11.cilt MEB Basımevi, İstanbul, 1984
PAMUK, Şevket, ‘Türkiye İktisadi Tarihi’ Gerçek Yayınevi, İstanbul 1988
TEKELİ, İlhan, ‘Tanzimattan Cumhuriyete Eğitim Sistemindeki Değişmeler’, Tanzimattan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, Cilt:2 İletişim Yayınları, 1985
TEKELİ, Şirin, ‘Kadın’ Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, İletişim Yayınları, Cilt 5, İstanbul, 1985
TEKELİ, Şirin, ‘Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat’, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982
UNAT, Nermin Abadan, ‘Türk Toplumunda Kadın’ Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara, 1979
www.atam.gov.tr
www.meb.gov.tr

TÜRK'ÜN GERÇEK YURDU ORTA ASYA MI? YOKSA AVRASYA MI?.

*İrfan Ünver NASRATTINOĞLU**

..İlk okuldan başlayarak, atalarımızın Orta Asyadan Anadoluya gelmiş olduklarını öğrendik ve böyle şartlandık.

Aslında bu öğretide yanlışlık yok.

Zira, tarihin derinliklerine gittiğimizde, bunun böyle olduğu gerçeği vardır.

Ancak bir gerçek daha vardır ki, Türkler sadece Orta Asya'da ve sadece Anadolu'da değil, Avrupa'nın hemen yer yerinde var olmuşlar ve kısaca Avrasya olarak tanımlanan büyük coğrafya'yı yurt tutmuşlardır.

Sahip olunan bu yurttan doğmuş ve yaşamış olanlar, Orta Asyalı mı, yoksa Avrasyalı mıdır?...

Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'ni, büyük Azerbaycan sahasını, Kafkasya'nın her yanını, Sibiry'a'yı biliyoruz.

Tüm bunların bilinciyle, **"biz Orta Asyalıyız"** demek doğru mudur?...

Geliniz, bir de Avrupa'ya bakalım...

Macaristan

Macaristan'a gidenler iyi bilirler.

Burada yaşayan insanların üç beşinden birisinin adı Türkçe'dir.

*Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Kurucu Üyesi

Sokak tabelalarını okuduğunuzda, pek çoğunun Türkçe olduğunu görerek şaşırırsınız.

Macaristan'ın batıdaki resmi adının Hungaria, yani Hun ülkesi olduğunu görür, Attila'yı hatırlarsınız.

Ben Attila'nın, Macaristan'a egemen olduğu yıllarda, Avrupa'nın her yanına vurduğu Türk damgası ile ilgili bir yazıyı bilahare kaleme alıp yayımlayacağım.

Macaristan'da doğup yaşamış olan namuslu bilim adamları, Türkler'le aynı soydan geldiklerini bilir, söyler ve yazarlar.

Komünizmle yönetildikleri, SSCB egemenliği altında yaşadıklarını dönemlerde bu hususta biraz geriye çekilmişlerdir ama, çağdaş Avrupa'da bu çekingenliği üzerlerinden atmışlardır.

2012 yılından itibaren, Macaristan'ın Buda kentinde **"Turan Festivali"** düzenlenmektedir.

Onbinlerce Macarın katılımıyla düzenlenen bu festivalin adı neden **"Turan"**dır?...

Festivale katılan iki yüz binden fazla insan arasında Avrupanın çeşitli ülkelerinden, kendisini Türk hissedilen insanlar da bulunmaktadır.

Hatta son yıllarda ülkemizden gidip festivali izleyenler de vardır.

Macaristan'da yaşayan bir de **"Sekeller"** vardır.

Katolik Hristiyan olan bu özel bir Türk halkı Romanya'da da yaşamaktadır.

Bunların, Kuman Türklerinin bugünkü devamı olduğu kanısında olanlar vardır.

Ecdadımız Osmanlı İmparatorluğu'nun Macaristan'da bıraktığı izler de ayrı bir yazının konusu olmalıdır.

Budin'deki Gül Baba Türbesi, Macaristan'daki, somut bir Türk-İslâm mührüdür.

Ayrıca bu kardeş ülkede, hemen hemen bütün yerleşim yerlerinde, Osmanlı-Türk izlerini taşıyan tarihi eserlere mevcuttur.

Bu eserlerin başında camiler ve çeşmeler gelmektedir.

Almanya

Avrupa'da doğup büyümüş, yüksek tahsil yapmış olan genç akademisyenlerimiz, öylesine ilginç tespitlerde bulunuyorlar ki, şaşırmamak mümkün değil.

Örneğin, ünlü Goethe'nin Zoltan sülalesinden gelmiş olduğu gerçeği...

Bu sülalenin Türk olduğu ve sultan isminin Zoltan'a dönüşmüş olduğu ve bugün de bu süleleden gelen çok sayıda insanın bulunduğunu, akademisyen gençlerimizin saptamaları arasındadır.

Schwetzingen Camii, Almanya'nın ilk camisidir...

Schwetzingen Sarayı bahçesinde bulunan caminin ilk kısmı 1776-1793 yılları arasında sarayın Türk Bahçesi bölümünde iki minareli olarak inşa edilmiş ve saptamalara göre cami inşasında Osmanlı Sarayının katkısı vardır.

Dresden kentindeki tütün fabrikası...

Binanın Memluk camii formunda inşa edildiği, saptamalar arasında bulunmaktadır.

Kuruluşunda cami olan binanın fabrikaya dönüştürülmesinde çalışan işçiler Osmanlı Türkiye'sinden getirilmiş.

Bilahare uzmanlar da getirilerek Almanya'ya ilk işçi ve beyin göçü başlamış.

Şimdilerde, Almanya'da sayıları 3 milyonu bulan soydaşlarımız, binanın yine camiye dönüştürülmesi çabası içindedirler.

Ve Bergama Müzesi...

Almanya'nın en önemli kenti olan Berlin'deki Bergama Müzesi, bu ülkedeki çok önemli bir Türk mührüdür...

Ülkemizden çalınarak götürülen eserlerle ilgili olarak, zamanın padişahı II.Abdülhamid'in şu sözü ilginçtir:

"Kazılarda altın vb. gibi kıymetli şeyleri alıkoyun, taşları alıp götürsünler!..."

Berlin'deki Bergama Müzesi'nin girişindeki bir tabelada bu sözün yazılı olduğunu, Berlin seyahatinde görmüş ve çok üzülmüştüm...

Berlin'deki Müzeler Adası adı verilen mahalde, Türkiye'den çalınıp götürülen arkeolojik eserler bu kadar da değerlidir.

Bakınız, daha neler var:

Aydın'ın Söke ilçesi, Balat köyünde bulunan, kazılara ilk defa Berlin Müzesi Müdürlerinden Schoene tarafından başlanan ve bunu 1896 yılında T. Wiegand'ın yaptığı kazının izlediği Miletos antik kentinde yapılan kazılarda ele geçen eserler arasında bulunan M.S. 2. Yüzyıla ait anıtsal Güney Agora Kapısı bugün Berlin Bergama Müzesi'nde sergilenen en önemli eserler arasında yer almaktadır.

Bergama Zeus Sunağı ya da Zeus Altar'ı M.Ö. 2. Asırda Bergama Kralı Attalos tarafından mermerden yaptırılan dini bir anıttır.

At nalı biçimdeki yapı Bergama Akropolü üzerinde bulunur.

Dışında ve iç mekanlarında bulunan mermer kaplama üzerindeki freskler sanat tarihinin en önemli eserleri arasında sayılır.

Dış cephe freskleri antik Helen dünyasının Olympos tanrıları ile devler **-Gigantlar-**

arasındaki savaşı, iç alandaki freskler Bergama'nın kuruluş efsanesini anlatır.

Bergama Müzesindeki ilginç eserlerden bazıları şunlardır:

M.Ö.197-159 yıllarında yapılan Athena Tapınağı...

Aydın Geyre yakınlarındaki antik Aphrodisias kentinde Prof. Dr. Kenan Erim başkanlığında sürdürülen kazılar sırasında 1989 yılında Tiberius Portikosu'ndaki havuzda bir mermer baş bulundu.

Bulunan başın, 1904 yılında Fransız arkeolog Paul Gaudin tarafından yürütülen iznili kazılar sırasında bulunarak gizlice yurt dışına çıkarılan ve daha sonra Berlin Bergama Müzesine satılan gövdeye ait olduğu tespit edildi.

Konya'nın Selçuklu ilçesi Beyhekim Mahallesi'ndeki Beyhekim Camii'nin çini mozaikli mihrabı, 1907'de Almanya'nın Konya Konsolosu Dr. J. H. Loytvedin tarafından onarım bahanesiyle numaralandırılarak yurt dışına çıkarılmıştı.

Eser, Berlin'deki Bergama Müzesi'nde İslam Eserleri bölümünde sergilendi...

HocaAhmetYesevi'ninAnadolu'yu aydınlatmak için gönderdiği şeyhlerin torunlarından olan Şeyh Hacı İbrahim Veli'nin türbesi, Konya'nın Akşehir ilçesine bağlı Alanyurt (Maruf) köyünde bulunuyor.

Türbede bulunan ve ceviz ağacının gövdesinden oyma tekniğiyle yapılmış işlemeli sanduka, 1905 yılında çalınarak Almanya'ya götürüldü ve Berlin'de Doğu Asya ve İslam Sanatları Müzesinde sergilendi...

Fransa

Pek bilmediğimiz bazı gerçekler, Fransa'da da ortaya çıkarılmaktadır.

Örneğin Zizim kulesi...

"Zizim", Fransızların Cem Sultan'a verdikleri isimdir.

Cel Sultan'ın kapatıldığı kule bugün müze olarak kullanılmakta ve ziyarete açık bulundurulmaktadır.

Ve Barbaros Hayrettin Paşa komutasındaki Türk donanmasının 6 ay konakladığı Toulon kenti...

Bu kenti Barbaros'un 6 ay süreyle yönettiği, görkemli bir kilisenin camiye dönüştürüldüğü kaydedilmektedir.

Yukarıda, Almanya'nın, Türkiye'de kazı yapan arkeologları vasıtasıyla, Türkiye'den kaçırdıkları, muhteşem eserlere değinmişim. Bu hırsızlığı yapan sadece Almanlar değil ki...

Örneğin Hera, Athena ve Aphrodite'nin Parisin hakemliğinde Kaz (İda) dağında yapmış oldukları güzellik yarışmasını gösteren M.S. 2.yy ait muhteşem mozayik, Antakya'da bulunmuştur.

Ne yazık ki bu eser, bugün Fransa başkenti Paris'in ünlü Louvre Müzesinde sergilenmektedir

Böylesi değerli arkeolojik eserler, Amerika, Yunanistan, İtalya gibi ülkelerin müzelerinde de yer almaktadır.

El sanatlarımız, özellikle asırlık halı ve kilimlerimiz ise, dünyanın tüm müzelerini süslemektedir.

İspanya

Avrupa'da TRT muhabirliği yapan İlhan Karaçay, ilginç tespitler yapmaktadır.

Örneğin, İspanya'da, Türk milletine karşı duyulan büyük sevgiye tanıklık etmiş ve bunları ekrana getirmiştir.

İspanyollar 1920 yılında, turistik Alicante'ye bağlı Sax kasabasında "**Comparsa de Turcos**" adlı bir dostluk grubu oluşturmuşlar ve o günden bu yana, her yıl şubat ayının başında, 5 gün süren şenlik düzenlemişlerdir.

Bugün bu Sax kasabasında bir Türk Evi vardır ve bu evin içerisi, Türk eserleri ile de donatılmış durumdadır.

Kasabada yaşayan herkesin Türk'e ve Türkiye'ye karşı büyük bir sevgi duymaktadır.

Zira İspanyollar, Emevi devletinin yıkılışından sonraki kin ve nefret dolu kutlamaları 1920'de değiştirdi, barış ve kardeşlik kutlamasına çevirdi.

Bilindiği gibi İspanya'da tam 800 yıl hüküm süren Müslüman Emevi devleti, 1494 yılında acı son ile noktalanmıştı.

O tarihten sonra İspanyollar, her yıl yaptıkları kurtuluş şenliklerinde Müslümanlar'a karşı kin ve nefret kusuyorlardı.

Ta ki 1920 yılına kadar.

Sonra bu kin ve nefret dolu kutlamayı bıraktılar ve Los Turcos Grubu'nu oluşturarak kardeşlik ve dostluk şenlikleri yapmaya başladılar.

İki yıl önce bu kutlamalar İspanya'nın Sax kentinden TRT ekranlarıyla yansıtılmıştı.

Atatürk hayranı kişilerin oluşturdukları Comparsa de Turcos grubunu oluşturanlar, 289 ile 316 yılları arasında Sivas'ta yaşamış olan Aziz San Vlas'ı kendilerine sembol olarak seçmişlerdi.

Yurttaşımız olan San Vlas, boğaz hastalıklarını mucizevi bir şekilde iyileştiren bir hekim olarak ün salmıştı.

Daha sonra halk tarafından Piskopos seçildi.. Aziz San Vlas, Romalılar'ın baskısıyla cemaatsiz kaldıktan sonra Erciyes Dağı'nda inzivaya çekilmiş; sonra da inancından dönmediği için Roma Valisi'nin askerleri tarafından öldürülmüştü.

1920 yılında kurulan Comparsa de Turcos Grubu'nun başkanlığını yapmakta olan Francisco Sanchez Chico, namı diğer Tito yapmaktadır.

Ne yazık ki 1920 yılında kurulduğu halde bu gruptan, İspanya'daki diplomatik misyonumuzun dahi haberi olmadı! 2007 yılında Sax kasabasından geçmekte olan, bir ataşemiz, gördüğü bir Türk bayrağının izini takip ettikten sonra durumu öğreniyor ve o

zamanki Madrid Büyükelçimiz Ender Arat'ı aktarıyor.

Görev yaptığı her ülkede önemli faaliyetlerde bulunan Büyükelçimizin, gruba verdiği maddi ve manevi desteklerle, bugünkü duruma yükseliyorlar...

Sonraki aşamada Saxlı Türk sevdalıları, Sivas'a giderek, San Vlas'ın kabrini de ziyaret ediyorlar.

Grup başkanı Tito, TRT kamerasına aynen şunu söylüyor:

Başkan Tito, "Biz yürekten Türküz. İspanyol olmanın yanı sıra Türk olmaktan da çok büyük gurur duyuyoruz. Her zaman bir Türk bayrağımız var" diyor.

Grubun en yaşlı üyesi olan Chato'nun söyledikleri ise gerçekten anlam yüklü...

"1926'dan beri Türküm. Hayatım bu grupta geçti.

Benim hayatım Türkler. 3 kızım Türk, 4 torunum Türk.

Türkiye'yi ben tanımıyorum ama kızım, torunlarım gitti.

Ama bir gün ben de gideceğim. Televizyonda Türkiye'yi gördüğümde çok heyecanlanıyorum..."

Sax Belediye Başkanı Vincente Gil de kendisine uzatılan TRT mikrofonuna aynen şunu söylüyor:

"Küçük bir kasabayız ve Türkiye ile bu ilişkimizden, Türk halkına yakın olmaktan çok memnunuz.

Bizler çok açık insanlarız ve artık Türkiye'yi, Türkleri çok daha iyi anlayabiliyoruz. Kasabamız Türk bayraklarıyla dolu.

Bu en büyük festivalimiz ve herkes kendini bu festivalle özdeşleştiriyor.

Gelecek yıllarda Türkler gelir ve bizleri tanırsa çok daha memnun oluruz.

İtalya

İtalya'nın turistik Venedik kentine gidenler, buradaki Osmanlı-Türk izlerini, hayranlık ve gururla görmektedir.

Osmanlı ticari mallarının Avrupa'ya nakledildiği yerler ve anlatılan öyküler...

Buradaki "**Türk Hanı**"... 17. Yüzyıl tablolarında Venedik sokaklarında görülen Türk tüccarlar...

Ve ünlü uluslararası Venedik festivalinin açılışında yapılan Türk gösterisi...

Denizcilik tarihimizin önemli savaşlarından olan Otranto seferinden kalan izler...

Napoli'de turistlerin çok ilgi gösterdiği Türk mağarası ve bugün de anlatılan levent öyküleri...

Buraya kadar verdiğim örnekler, Avrupa'daki Türk izlerinin sadece birkaçıdır.

Tarihin derinliklerinde, Avrupa'yı mesken tutmuş olan ecdadımızın bu coğrafyada doğmuş, yaşamış ve bir kısmı önemli yerlere yükselmiş olan torunlarına, Orta Asyalı demek doğru mudur?...

Tüm bunlar göz önüne alındığında ortaya çıkan gerçek, milletimizin anayurdunun, salt orta asya değil, tüm Avrasya olduğunu görürüz.

Evet, biz Türk Milleti olarak Avrasyalıyız...

STRATEJİK ANLAMDA YÖNETİMİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ

*Yeter DEMİR USLU**

Sürdürülebilirlik kavramı, bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan ya da sistemin hayati bağı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden devam ettirebilme ve yönetebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Sarıkaya & Kara, 2007)

Sürdürülebilirlik kavramı geçen yüzyıla damgasını vuran, üzerinde en çok yazılan ve konuşulan kavramların başında gelmektedir.

Sürdürülebilirlik kavramı olarak; ekonomik kalkınma, sosyal kalkınma ve çevrenin korunması temalarını içerisinde barındırır.

Ağırlıklı olarak ekonomik kalkınmayı çağrıştırmaları; sürdürülebilirliğin aslında ekonomik karar birimlerinin faaliyetleriyle doğrudan ilişkili olmasıyla alakalıdır.

Ekonomik karar birimleri adını verdiğimiz; hane halkı, şirketler, devlet ve dış dünya, yeni ekonomik düzenle birlikte içerisinde sivil toplum kuruluşlarını da almıştır.

Sürdürülebilirlik, peşi sıra uzun ömürlülük kavramını da getirdiği için, ekonomik faaliyetlerin yaratıcı boyutu içerisinde yer alan kurumların da uzun ömürlü olması ve aldıkları kararlarla sürekli canlı bir yapıyı ortaya koymaları şarttır (Kuşat, 2012, s. 228).

Sürdürülebilir gelişme paralelinde işletmeler yeni bir yönetim çerçevesine ihtiyaç duymaktadır.

Ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç temel boyutu olan sürdürülebilirliğin işletme faaliyetlerine temel oluşturabilmesi için eşzamanlı olarak ve aralarında denge sağlanarak bütünleşik bir yönetim çerçevesi içinde ele alınması gerekir.

Günümüz şartlarında şirketleri sürdürülebilir olmaya zorlayan oldukça fazla etmen bulunmaktadır.

Bunların bazıları şirketlerin maddi kaygılarından kaynaklanırken, diğerleri de kurumsal bir kimlik oluşumunda gerekli olduğu düşünülen sosyal sorumluluk duygusu içeriklidir.

Ama şirketleri sürdürülebilir olmaya zorlayan güçlere iktisadi bir bakış açısıyla yaklaşıldığında; şirketler birer ticari kuruluş ve tüm ticari kuruluşların öncelikli amacı hiç kuşkusuz kardır.

Dolayısıyla şirketlerin çevresel değişimler karşısındaki rijit yapısının önlenmesi konusunda kendilerini sorumlu hissetmeleri, değişen tüketici alışkanlıklarına özellikle üretim ve pazarlama süreçlerinde yaptıkları inovasyonlarla karşılık vermeleri ya da küresel oluşum içerisinde diğer rakip firmalardan geri kalmamak adına sürdürülebilir bir vizyon sergilemek istemeleri; neticede kar maksimizasyonunu sağlamak amaçlıdır.

*Doç. Dr., Medipol Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Fakültesi, Sağlık Yönetimi Bölümü*

Bunların yanı sıra günümüzde toplumun işletmelerden olan beklentileri geçmişe kıyasla değişmiştir.

Değişen bu beklentiler işletmeleri yeni arayışlara yönlendirmektedir.

Bu arayışlara yön veren en önemli kavramsa sürdürülebilirlik olmaktadır.

İşletmeler için sürdürülebilirlik kavramı “**kurumsal sürdürülebilirlik**” şeklinde yeni bir boyut kazanmaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik için de, örgütlerin bireysel bazdaki başarılarının sadece bir yere kadar yeterli sonuç vermesi mümkündür.

Çünkü şirketler çevrelerinde olup biten her türlü ekonomik, sosyal ve hatta kültürel oluşumdan büyük oranda etkilenirler.

Kurumsal sürdürülebilirliğin firmalar tarafından başarılı bir şekilde icra edilmesi, (Bansal, 2005)’ göre üç önemli gelişmenin tetikleyicisi olacaktır (Kuşat, 2012, s. 230):

1) Çevresel Bütünlük: Şirketin yeni bakış açısı ile üretim sürecinde çevreye verilen zarar en az düzeye çekilecektir.

Çevreyle dost üretim teknolojileri gelişecektir.

2) Sosyal Eşitlik: Şirketlerin sosyal sorumluluk projelerinin uygulanmasına verdikleri önem sayesinde, bireylerin kaynaklara eşit bir şekilde ulaşımı sağlanacaktır.

3) Ekonomik Refah: Gerek mevcut ürünlerle gerekse yeni ürünlerle üretimde etkinlik sağlanarak bir değer artışı yaratılacaktır.

Kurumsal sürdürülebilirliğin inşası ve büyütülmesi için işletme bazında yapılabilecekler de ayrıca özetlenebilir:

Şirket içerisinde yaşam boyu öğrenme imkanları geliştirilmeli ve desteklenmelidir, sürdürülebilir kalkınmanın zorluklarının üstesinden gelmek için sadece işletme içi eğitim değil, işletme dışındaki eğitim kurumlarının da çabalarına ihtiyaç vardır ve şirket içi üretim, inovasyon ve öğrenme

politikaları sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek şekilde revize edilmelidir.

İnsanların devlete, eğitim sistemine, sivil toplum kuruluşlarına ve hatta dini kurum ve kuruluşlara olan inançlarını büyük ölçüde kaybettikleri bu yüzyılda; kurumsal sürdürülebilirliğin sağlanması için devlet, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu saç ayağının bir arada değerlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik sayesinde elde edilecek değerleri kısaca özetlemek mümkündür:

1) Maliyet düşüşleri (finansal kolaylık...),

2) Rekabet avantajında artış,

3) Kurumsal itibar artışı,

4) Kaynak kullanımında etkinlik artışı,

5) Çevresel değerlerde yükselme,

6) İnovatif faaliyetlerde artış,

7) Risk sermayesinde azalış.

Kurumsal sürdürülebilirliğin bir kültür olarak işletme bünyesine yerleştirilmesi sayesinde, işletmenin yaşam süresinin uzatılması mümkün olacak ve artan işletme ömürleri toplamı ülke ekonomisinde artan bir sürdürülebilirlik olarak yansıma gösterecektir. (Kuşat, 2012, s. 239)

Yeni dünya düzeninde şirketlerin kâr elde etme amacının, toplumsal çıkarlar ile paralel olabileceği bir “**kazan-kazan**” ilişkisi kurulması beklenmektedir.

Yani, artık şirketlerin sadece şirket ortaklarına karşı değil, tüm paydaşlarına karşı sorumlulukları bulunmaktadır.

Paydaşlarının beklentilerini değerlendirmeden geleceğe yatırım yapan, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetime ilişkin riskleri göz ardı ederek, yalnızca ekonomik sürdürülebilirliğe odaklanan işletmelerin günümüz şartlarında

rekabet gücünü koruması veya artırması mümkün değildir.

Günümüzde paydaşlar şirketlerden sorumlu bir tüzel vatandaş olmalarını beklemekte, şirketin hangi yöntemlerle katma değer yarattığına ilişkin daha fazla bilgi ve şeffaflık talep etmektedir.

5 BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin 2010 yılında dünyanın çeşitli ülkelerinde faaliyet gösteren 766 şirketin üst düzey yöneticisinin (CEO) görüşlerini temel alan araştırmasında, şirketleri sürdürülebilirlik politikalarına yönlendiren en etkili faktörlerin sırasıyla, marka değeri, güven ve itibar sağlanması, maliyet tasarrufu ile birlikte kârlılığın artması, nitelikli iş gücünün şirkete çekilmesi ve çalışanların motivasyonunun artması ve tüketici talepleri olduğu ortaya konmuştur (Borsa İstanbul, s. 15)

Teknolojik, sosyal ve doğal çevreyle ilgili risklerin hem kaynağı hem de önlenmesi ile ilgili olarak taraflardan biri olarak görülen işletmeler, bir çözüm arayışı olarak yeni değerler ve anlayışlara yönelmeye veya yönelmeleri gerekliliği konusunda baskılarla tanışmaya başlamıştır.

Şirket sürdürülebilirliği ya da kurumsal sürdürülebilirlik adıyla anılan bu yaklaşım, işletmeleri, mevcut piyasa koşullarında varlıklarını sürdürmeye çalışırken, bir yandan da gelecek nesillerin de refahı için sürdürülebilir gelişme bağlamında yönetim konusundaki düşünce, yaklaşım ve pratiklerini yeniden düzenleme konusuyla karşı karşıya bırakmıştır.

Bu konuda hükümetler, yatırımcılar, tüketiciler ve müşteriler gibi kesimlerin zaman zaman zorlayıcı zaman zaman da destekleyici talepleri etkili olmaktadır.

Şirketlerin faaliyette buldukları tüm coğrafyalarda **“güvenilir olma”**, **“itibar kazanma”** arzularını karşılamak için de bu değişime ihtiyaçları bulunmaktadır (Tokgöz & Önce, 2009, s. 270).

Şirketlerin üst yönetimi bu örgütsel değişimi gerçekleştiriminin planlarını, uygulamalarını

ve ölçümlerini tartışmaktadır.

Henüz az sayıda olan uygulama ve sonuçların ölçülmesi çalışmaları iki noktaya değinmektedir.

Bunlardan ilki, şirket sürdürülebilirliği uygulamalarının doğasında olan karmaşıklığıdır.

Teknoloji, yasal çerçeve, görünürlük gibi pek çok durumsal parametre, uygulamaları ve sonuçları etkilemekte ve bu parametreler sektörler, üretim noktaları, ülkeler ve zaman boyutu açısından değişkenlik göstermektedir.

Bu nedenle tüm parametrelerin göz önünde bulundurulduğu araştırmalara ihtiyaç vardır. İkincisi, işletme sürdürülebilirlik uygulamaları aslında işletmede var olabilir.

Fakat sürdürülebilirlik uygulamalarının tespit edilmesi zor olabilir ve/veya uygulamalar marjinal düzeyde olabilir.

Kazanım potansiyeli açısından bakıldığında ise sürdürülebilirlik hedefi ile bağlantılı işletme stratejilerinin olası sonuçları uzun dönemde görünür hale gelebilir ve bazı sonuçların sayısal olarak ölçülmesi zor olabilir.

Sürdürülebilir yönetim için, her şeyden önce mevcut problemler ile havza sistemi ve mevcut yönetiminin yarattığı sorunların tanımlanması gereklidir.

Sürdürülebilir yönetim hedefine kilitlemiş karar verme sürecinde, bu sorunlar ayrıntılı olarak ele alınmalı, önceliklerine göre sıralanmalı ve bütünlüğü bir plana baz oluşturulmalıdır.

Ayrıca bu sorunların karar verme sürecinin ilk aşamalarında belirlenip, bir plan dahilinde kontrol altına alınması, sorunun giderilmesi için ileride yapılacak masrafların azaltılması ve yönetimin verimliliği açısından önemlidir (Gönenç & Wolflin, 2007, s. 3).

Sürdürülebilirlik ve yönetimin sürdürülebilirliği ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda karşılaşılan en önemli sıkıntıların başında etkin olmayan insan gücü ve sınırlı kaynak kökenli olduğunu belirtmektedirler.

Zayıf ve dirayetsiz bir yönetimin varlığı, insan gücü ve kaynak yapısındaki problemleri şirketin yüz yüze kaldığı acil durumlarda daha da etkisiz bir yapıya büründürmektedir.

Örgütü oluşturan üyeler arasında sürekli bir uyumun görülmesi mümkün değildir.

Özellikle de örgütün zorluklarla karşılaştığı, problemler yaşadığı dönemlerde, örgüt içinde farklı seslerin yükselmesi kaçınılmazdır.

Hatta örgüt liderinin zayıflığı farklı ses sayısını artırıcı bir rol oynayacaktır.

Bu zayıflıklar örgüt içinde istihdam edilen personelle ilgili olarak ortaya çıkan sıkıntılardır.

Oysa bir örgütün rakipleriyle olan ilişkilerinde, yanlış yönetim kararları neticesinde yaşadığı problemler de vardır.

Gereğesi belli olmayan örgüt amaçları, örgütün rolünü tam olarak benimseyememiş olması, kötü iletişim ve koordinasyon sonucunda işbirliğinde yaşanan belirsizlikler, etkin olmayan kaynak tahsisleri, üretim alanındaki şiddetli rekabet gibi sıralanabilecek bazı özellikler, örgütlerin kurumsal sürdürülebilirliklerini olumsuz yönde etkilemektedir (Kuşat, 2012, s. 238).

S360 Sürdürülebilirlik Hizmetleri'nin kurucu ortağı ve genel müdürü olan Kerem Okumuş (Turkishtime, 2014) dergisine yaptığı bir açıklamada başarılı bir sürdürülebilir strateji yönetimi şu şekilde açıklamaktadır:

"Başarılı bir sürdürülebilir stratejisi için 3 önemli faktör var:

İlki, operasyonel kârlılık:

Kullandığınız hammaddeyi daha verimli kullanmanız gerekiyor.

Su çok önemli bir kaynak ve ona ulaşmak gittikçe pahalılaşıyor.

Daha öncesinde suya 2 metreden ulaşırken, bugün 50 metre aşağıya inmek gerekiyor.

İçecek şirketleri yüzde 75-80 oranında yer altı suyu kullanıyorlar.

50 metre aşağıda yer alan suya ulaşmak haliyle ekstra bir maliyet getiriyor.

Yer altı suyunu çektiğiniz için ekolojik denge de tamamen bozuluyor.

Bu operasyonu yönetmek doğrudan kârlılığa etki ediyor.

İkincisi; risklerin yönetimi: Küresel riskler, enerjiden kaynaklı riskler, kaza riskleri, itibar riskleri var.

Siz çalışanlarınızla bir grev mücadelesine girdiğiniz anda itibar riskleri hemen devreye giriyor.

Bütün bu risklerin yönetimi sürdürülebilirlik açısından çok önemli.

Üçüncüsü ise büyüme: Dünyanın nereye gittiğini bir yönetici olarak bilmeniz gerekiyor.

Gıda şirketi olduğunuzu düşünün. Şu an dünyadaki en önemli sorunlardan biri de obezite.

Ben şirket olarak obezite konusunda tüketici taleplerine nasıl cevap verebilirim? sorusunu şirketin kendisine sorması gerekiyor.

Gıda şirketinin önümüzdeki dönem portföyünün içinde sağlıklı gıdalar, düşük sodyumlu gıdalar üretilmek zorunda.

Aksi düşünülemez çünkü tüketici tarafından ciddi bir baskı var."

Şirketlerin stratejik yönetim sürdürülebilirliği ve genel olarak sürdürülebilir işletme yapısının başarıya ulaşabilmesi için; tüm organizasyon birimlerinin müşteri odaklı hale getirilmesi, kurum kültürü değişimleri, kurum içi iletişim ve ilişki kalitesinin artırılarak yönetişime geçilebilecek kültürel ortamın oluşturulması, organizasyonun yönetim, yürütüm ve kurumsal adalet sistemlerinin yeniden ve ayrı güçlerde olacak şekilde organize edilmesi, organizasyon karar süreçlerini, riski yönetilmiş beklentilere ve ana kurum hedeflerine

uygun doğru ama hızlı bir yapıya taşınması, mevcut insan kaynağının kişisel, sosyal, davranışsal yeterliliklerinin ve mesleki yetkinlik ve becerilerinin eğitimlerle tamamlanması, yönetim organizasyon, kişisel yönetim becerileri ve liderlik, kişisel ve kurumsal kalite ve bütünlük kalite sistemleri, proje yönetimi ve bilgi yönetimi gibi unsurların bütünlük ve stratejik olarak dikkate alınması gerekmektedir (Rönesans).

Kaynakça

Bansal, P. (2005). Evolving Sustainability: A Longitudinal Study of Corporate Sustainable Development. *Strategic Management Journal*, 197-218.

Borsa İstanbul. Şirketler İçin Sürdürülebilirlik Rehberi. Borsa İstanbul.

Gönenç, E., & Wolflin, J. (2007, Ağustos 07). Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Yönetim ve Karar Verme Süreci. Ekim 2016, tarihinde http://www.igemportal.org/Resim/Surdurulebilirlik_kavrami_ve_karar_verme.pdf adresinden alındı

Karaman, A. (1996). Sürdürülebilir Turizm Planlaması İçin Ekolojik Bir Çerçeve.

Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım 19.Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu. İstanbul: Mimar Sinan Üniversitesi.

Kuşat, N. (2012). Sürdürülebilir İşletmeler İçin Kurumsal Sürdürülebilirlik ve İçsel Unsurları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14 (2), 227-242.

Rönesans. (tarih yok). Stratejik Yönetim. Ekim 2016, tarihinde Rönesans Değişim ve Yönetişim Bilimleri Enstitüsü: <http://www.rdbe.com.tr/stratejik-yonetim> adresinden alındı

Sarıkaya, M., & Kara, F. Z. (2007). Sürdürülebilir Kalkınmada İşletmenin Rolü: Kurumsal Vatandaşlık. *Yönetim ve Ekonomi*, 14 (2), 221-233.

Tokgöz, N., & Önce, S. (2009). Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim Anlayışına Alternatif. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, 11 (1), 249-275.

Turkishtime. (2014, Mayıs 16). Ekim 2016, tarihinde Şirketlerde Sürdürülebilirlik: <http://www.turkishtimedergi.com/genel/sirketlerde-surdurulebilirlik/> adresinden alındı

AVRUPA BİRLİĞİ

ENTEGRASYON EKONOMİSİ

*Afşin Şahin**

Avrupa Kömür ve Çelik Birliği'nin 1950 yılı sonrasında kurulmasıyla beraber, iktisadi entegrasyon kavramı, uluslararası ilişkiler ve siyasi düzlem dahil pek çok alanda daha fazla tartışılmaya başlanmıştır.

Ülkelerin karşılıklı ticaret ilişkileriyle birbirlerine bağımlılıklarının artması, savaş ve çatışma olasılıklarını azaltmıştır.

Çünkü ülkeler, iktisadi ve finansal anlamda çatıştıklarında, kalkınmanın fırsat maliyetlerinin inanılmaz boyutlara ulaştığını geçmişte deneyim etmişlerdir.

Avrupa Birliği (AB) genişleme, entegrasyon ve küçülme olmak üzere üç farklı çevrimde ilerlemektedir.

Bu durum koşulları içerisinde ortak tarım politikası, ortak para politikası gibi aynı düzlemde yer alan zorunlulukların yanında; maliye politikası gibi kimi zaman tartışmaların odağında yer alan başlıklar da olabilmektedir.

Özellikle son yıllarda, entegrasyon, genişleme ve daralma kavramlarının çözümsüzlük ve çatışmalar ile birlikte gözlemlenmesinin altında maliye politikalarındaki ayrışmalar yatmaktadır.

Örneğin AB ülkeleri, İngiltere; AB-27'nin 9 Aralık 2011'de kabul ettiği mali birlik konusunda ayrışma göstermiş ve Cameron o zamanlarda istenmeyen adam ilan edilmiştir.

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu,
afsinsahin@gazi.edu.tr

AB üyesi pek çok ülke, Maastricht Kriterinde belirtilen kamu açıklarının Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'ya (GSYİH)'ya oranının %3'ü geçememe kuralını ihlal ediyordu.

Barbaros ve Doğan (2012, ss. 48-54) AB üyesi ülkelerin çeşitli verileri ile ilgili incelenebilir. Borç stokunda ve bütçe açıklarındaki artışa binaen,

Yunanistan gibi ülkelerde 2012 yılı sonrasında uygulanan mali konsolidasyon, harcama gelir farkını daraltmayı amaçlamıştır.

AB'de 1 Temmuz 2013'de Hırvatistan'ı 28. üye olarak sisteme dâhil etmesi yanında Türkiye ile 2005 yılında müzakerelere başlanmasına rağmen 2016 yılı itibariyle halen tarım sektörü gibi önemli başlıkların açılmadığı ülkeler vardır.

Ya da İngiltere gibi yöneticilerinin AB'de kalmak için çaba sarf ettiği ancak halkının %52 çoğunlukla AB'den çıkmayı 23 Haziran 2016 referandumu ile ortaya koyduğu ülkeler de vardır.

Mayıs 2008 tarihli Lizbon Anlaşması'nın 50. Maddesine göre, üye ülke AB'den ayrılma kararını Avrupa Konseyine bildirmek zorundadır.

Bundan sonra uzun bir süreç daha gerekmektedir. AB'ye üye olmak kadar üyelikten ayrılmak da kolay değildir.

AB içerisindeki işgücü ve sermayenin serbest dolaşımı ilkesi Bosna Hersek ve Türkiye gibi aday ülkeler nezdinde Birliği önemli bir cazibe merkezi haline getirmektedir.

Bu cazibe merkezinden aday ülkeler kısmen faydalanabilmektedir.

Örneğin Türkiye ile AB arasındaki vize muafiyeti ile ilgili görüşmelerinde, Haziran 2012 son haftalarında olumlu bir adım atılarak vizesiz giriş gündeme gelmiştir.

Ancak Ekim 2016 itibarıyla Türkiye vizesiz biçimde AB'ye girememektedir.

Aslında vize sembolik bir kavramdır ve kendi içinde derin anlamları da barındırmaktadır.

Vize serbestisinin söz konusu olabilmesi için öncelikle güven ve güvenlik mevzularında taraflar arasında mutabakat sağlanmalıdır.

Ekonomik gelişmişlik düzeyinin artması, güven unsurunu artırmaktadır. İşsizlik arttıkça ucuz işgücü akımı nedeniyle iktisadi kaygı düzeyi artacaktır.

AB'de işgücü piyasalarındaki kaygı o kadar yükselmiştir ki Brexit tartışmalarının ana omurgasını oluşturmuştur.

Kuzey Avrupa ülkeleri iktisadi açıdan zenginliğini artırırken, Güney Avrupa ülkelerinin refahlarında önemli bir azalmanın olması (Holinski, Kaol ve Muysken, 2012) göç tartışmalarının sıcaklığını korumaktadır.

Wordbank (2016, s. 10)'a göre, ülkeler arasındaki ücret farklılıkları gelir düzeylerinin de ayrışmasına yol açmakta ve zengin ülkeden fakir ülkeye göç etme eğilimini artırmaktadır.

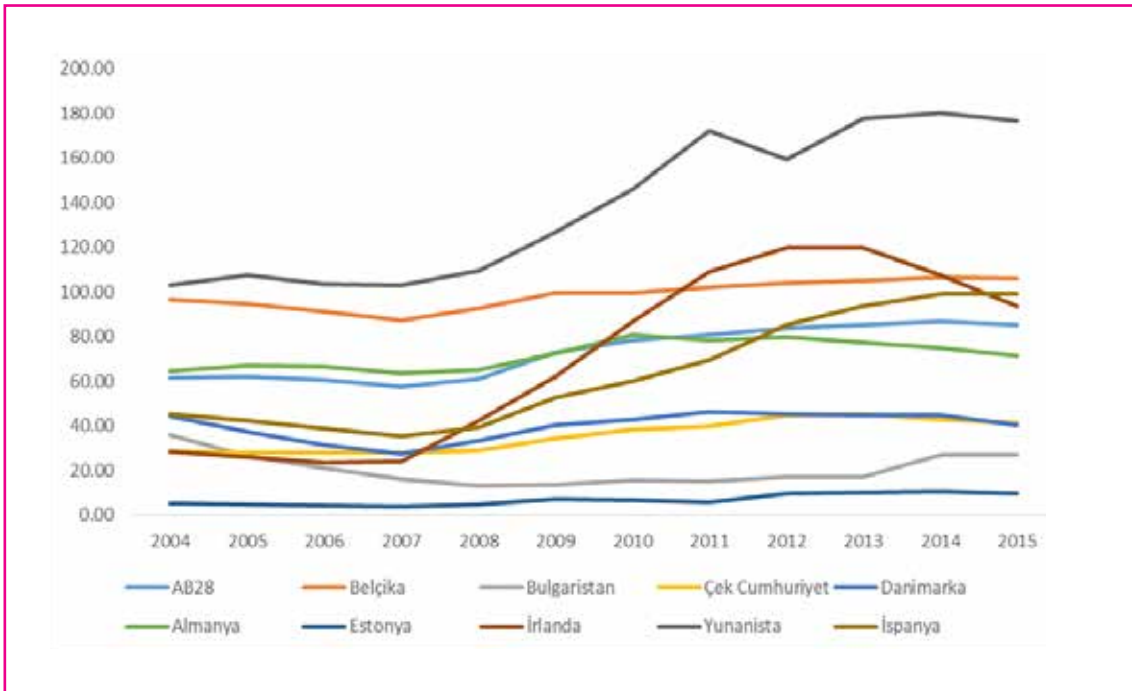
Avrupa borç sorunu, son yıllarda tartışılan diğer bir konu başlığıdır.

AB'de bütçe açıklarının milli gelire oranının alarm verecek düzeylere yükselmesi, 2008 krizi sonrasında borç sorunu ve bütçe açıkları olarak iktisadi gündeme damgasını vurmuştur.

İç ve dış borç toplamından oluşan borç stokunun GSYİH'ya oranını yani borç yükü, AB ülkelerinde faiz dışı harcamaların azaltılmasını zorunlu kılmıştır.

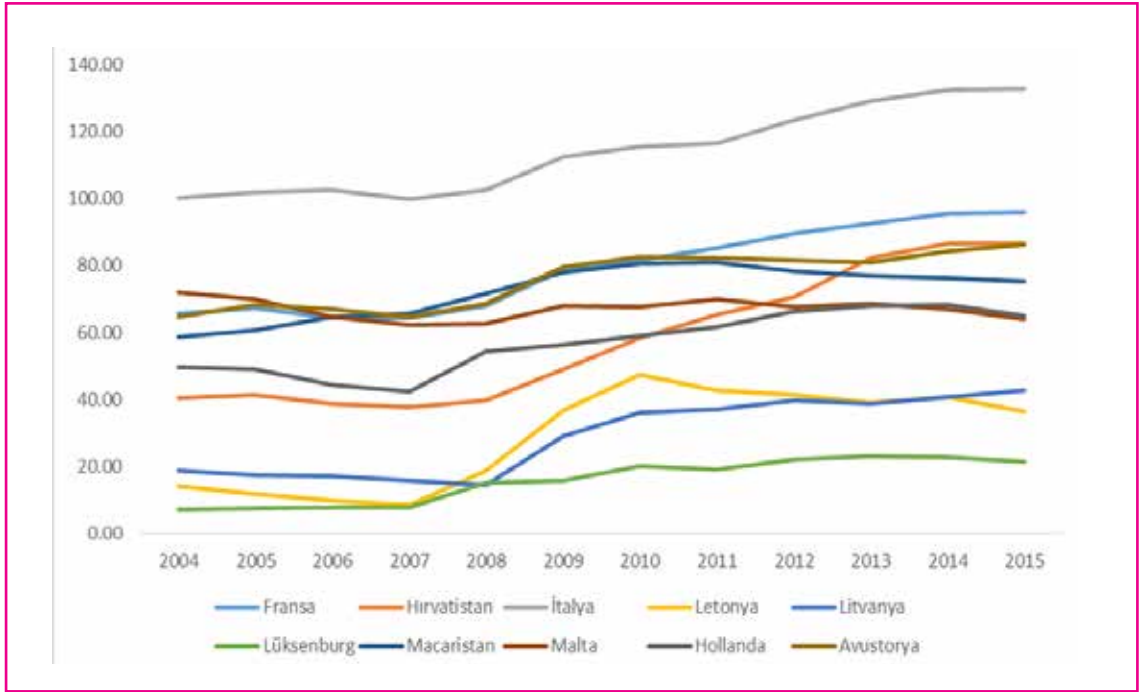
Grafik 1a-1c'de AB üyesi ülkelerin genel brüt kamu borcunun GSYİH'ya oranı gösterilmektedir.

Grafik 1a. Genel Brüt Kamu Borcu/GSYİH, Yüzde

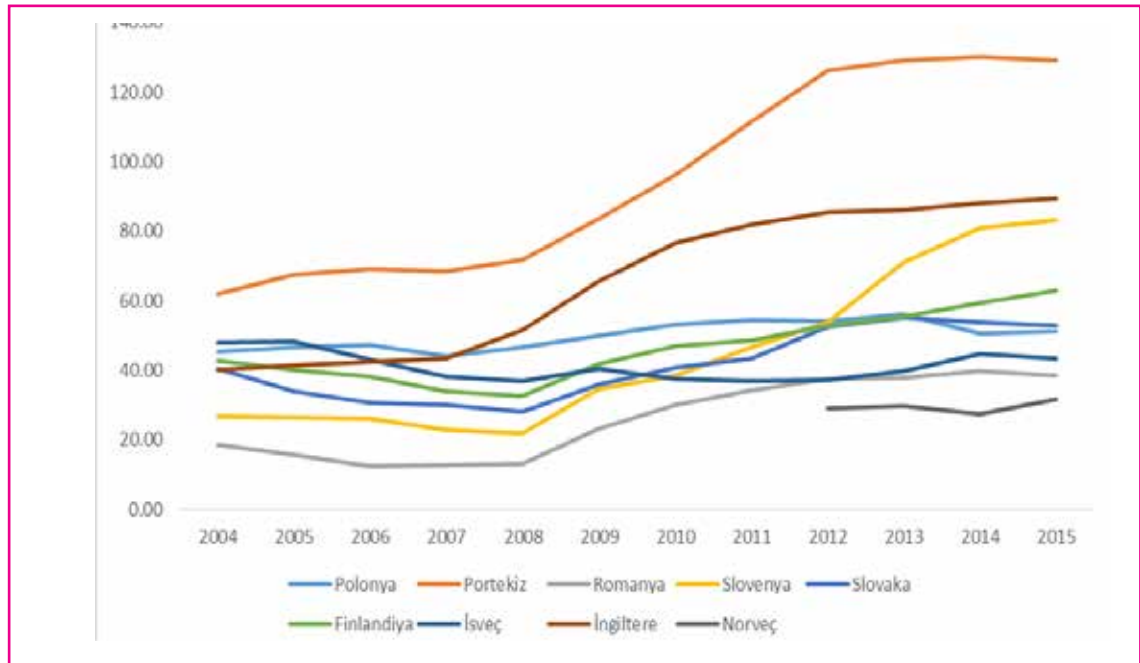
Kaynak: Eurostat

Grafik 1b. Genel Brüt Kamu Borcu/GSYİH, Yüzde

Kaynak: Eurostat

Grafik 1c. Genel Brüt Kamu Borcu/GSYİH, Yüzde

Kaynak: Eurostat

İngiltere Maliye Bakanı'nın Şubat, 27, 2012'deki bir sunumunda artık bütçede paranın kalmadığını açıklaması ve yatırımları sadece özel sektörün yapabileceğini itiraf etmesi, durumun vahametini ortaya koymuştur.

Grafiklere dikkat edilirse 2012-2015 yılları arasında kamu borçları artmaya devam etmiştir.

Yunanistan, Portekiz, İspanya ve İtalya gibi Akdeniz'e komşu AB üyesi ülkelerin borç stoku halen yüksek seyretmektedir.

Bu ülkelerde bankalardan borç alan kesim

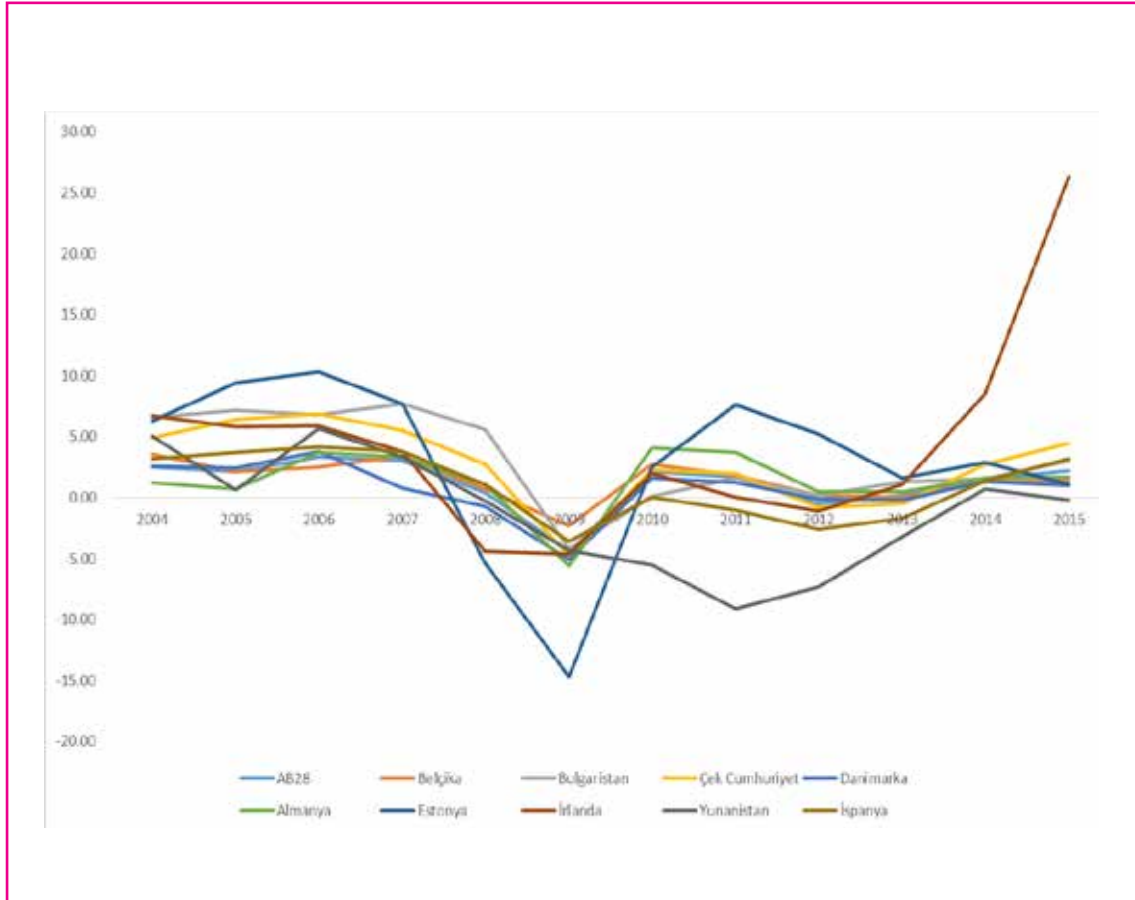
ve borç açığını kapatmak için tahvil satarak borçlanmış; kamu, harcamalarını kısmak zorunda kalmıştır.

Bir sonraki adımda ise iktisadi durgunluk azalan iç taleple birlikte tetiklenmeye başlamıştır.

Dolayısıyla yüksek borçluluk düzeyi iktisadi büyümeyi de olumsuz etkilemiştir.

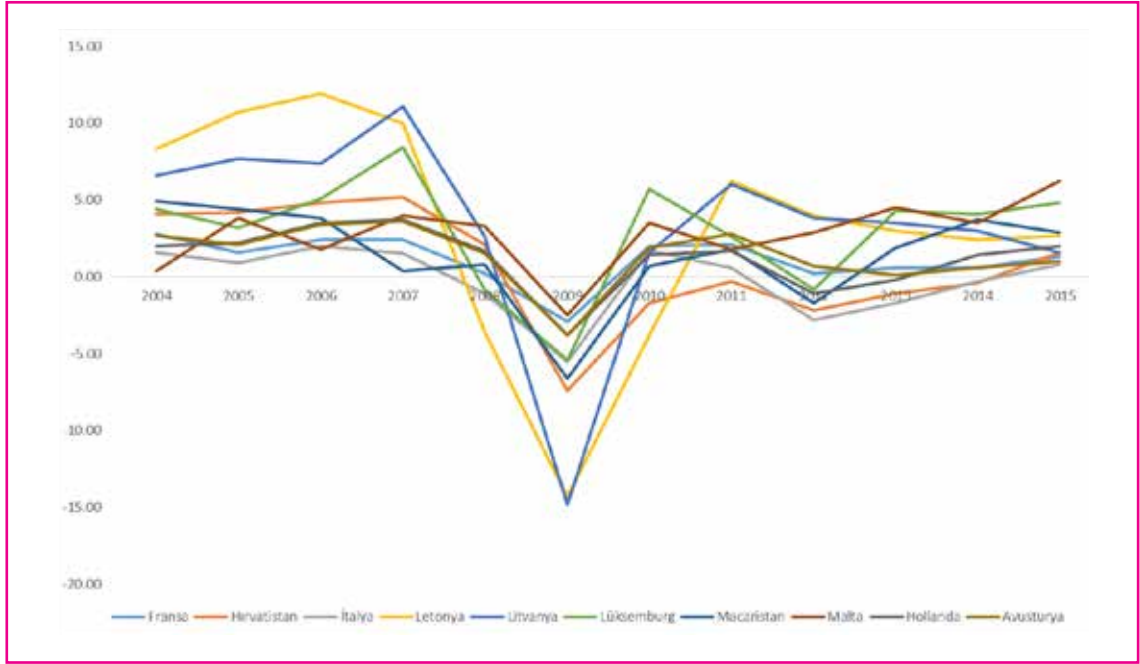
Grafik 2a, 2b ve 2c izlenirse iktisadi büyüme oranının sıfır faiz oranı politikasına rağmen halen zayıf seyrettiği görülebilir.

Grafik 2a. Reel GSYİH Büyüme Oranı, Yıllık % Değişim

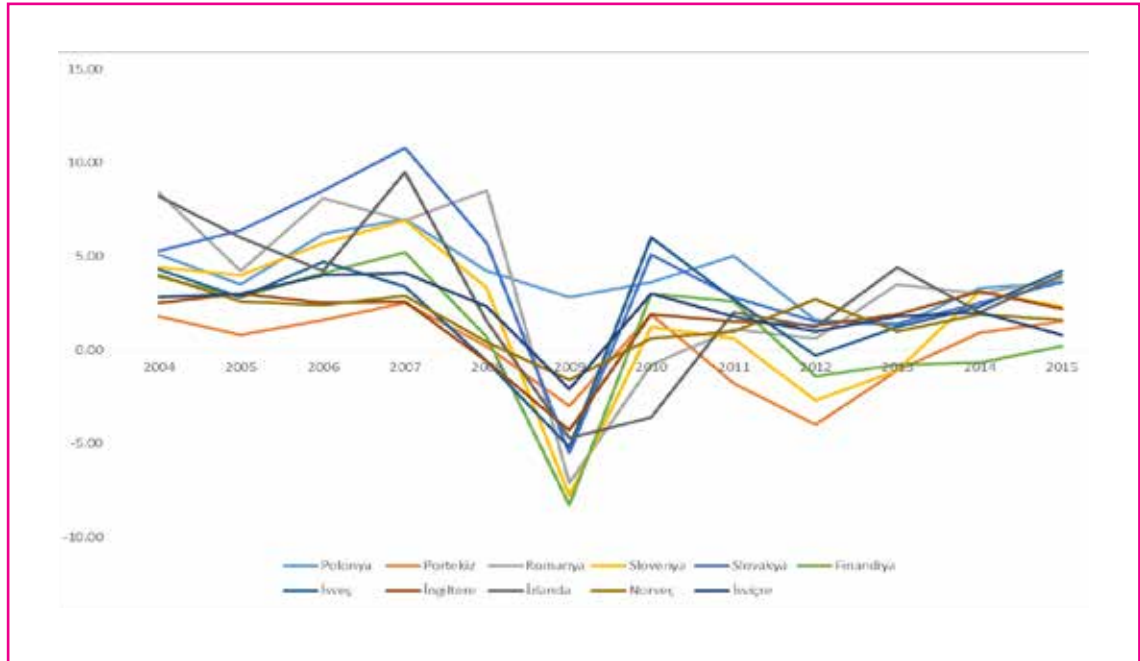
Kaynak: Eurostat

Grafik 2b. Reel GSYİH Büyüme Oranı, Yıllık % Değişim

Kaynak: Eurostat

Grafik 2c. Reel GSYİH Büyüme Oranı, Yıllık % Değişim

Kaynak: Eurostat

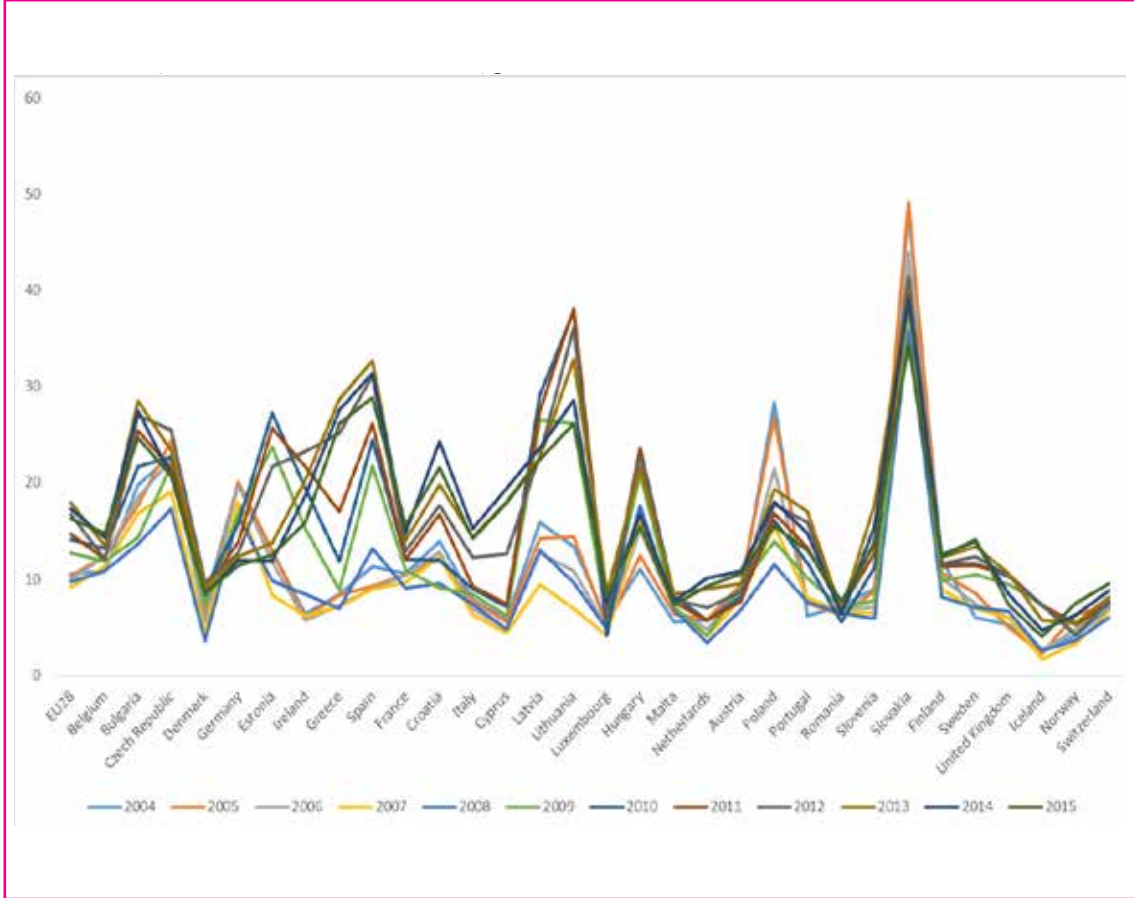
Avrupa Ekonomileri içinde, 2013 yılından itibaren Yunanistan gibi ülkelerde genç işsizliği önemli düzeylere yükselmiştir.

Yunanistan'da öncelikle gençler; protesto ve gösteri yürüyüşleri düzenlemiş, sorunun

yapısal olmasını takiben siyasal iktidar da değişmiştir.

Gençler çözüm olarak serbest dolaşımın imkanlarını kullanarak başka ülkelere iş bulmak amacıyla göç etmeye başlamışlardır.

Grafik 3. İşsizlik Oranı, Niteliksiz İşgücü

Kaynak: Eurostat

Ekonomide bireyler bugün ya da yarın gelir elde edebilirler.

Finans çerçevesinde bugün elde edilecek gelir, gelecekte elde edilecek gelire göre tercih edilebilir ve öznel çerçevede daha değerli olabilir.

Çünkü bugün elde edilebilecek gelir, yatırıma yönlendirilebilecek ve gelecekteki değeri daha büyük olabilecektir.

Bu sebeple, paranın gelecekteki değerinin bugünkü değerinden küçük olduğu kabul edilmektedir.

Bugünkü geliri ve refahı maksimize etme güdüsü, paraya erken ulaşma motivasyonu, kamu sektörü ve özel sektörde iktisadi hayatta bir takım olumsuzluklara yol açabilmektedir.

Özel sektör açısından kredi piyasasında yaşananlar örnek verilebilir. Bankadan bireyler kredi kullandıktan sonra krediyi toplu olarak

çekmeyi ve bankaya taksitle ödemeyi tercih etmektedirler.

Taksitli alışverişle tüketim harcamalarının artmasının altında da bu yatmaktadır.

Birey hemen sahip olduğu bir nesnenin ödemesini zamana yayarak gerçekleştirilmektedir.

Ya da bugün toplu olarak bankadan temin edeceği bir miktar krediyi kendi yatırım finansmanında kullanabilmektedir.

Yukarıda bahsedilen negatif gelişmeler yanında,

Avrupa ekonomilerin en önemli özelliklerinden bir tanesi, finanstan teknolojiye, pek çok konuda yaşadıkları aksaklıklar ve olumsuzluklardan hızla ders çıkartarak, gelecek nesillere tekrarlanmaması için önemler almaları gerektiğini hatırlatmalarıdır.

Hatadan ders almanın sırrı da kurumsallaşmada yatmaktadır.

Kurumsallaşma, beraberinde kurumsal bir hafıza getirmektedir.

1912 yılında batan Titanik gemisi sonrası Avrupa'da buzul algılama sistemleri geliştirilmiştir.

Ya da finansal krizler sonrası, batıklar neticesinde hızla kurumsal önemler almaya başlanmış, bilim insanları meseleleri sosyal ve ekonomik açıdan tetkik edip yöneticilerin önüne çözüm yolları koymuşlardır.

Dolayısıyla, ekonomide yürütme sorunu olarak adlandırılan, iktisadi kurumlar arasındaki eşgüdümsüzlüğün ortadan kaldırılması bir bakıma zamanlararası yolculuğu da içinde barındırmaktadır.

Kurumsallaşma, İngiltere, Fransa, İtalya ve Almanya gibi ülkelerin 1914-18 ve 1939-45 yılları arasında artan bütçe açıkları/milli gelir oranını (Ferguson, 2011, s. 122, Tablo 2) ileriki yıllarda önemli ölçüde azaltmaları ile kendini göstermiştir.

Kaynakça

BARBAROS, R. Funda ve DOĞAN, Caner (2012). "Maastricht Kriterleri'ne Kim Uyuyor?", İktisat ve Toplum, Yıl: 2, No: 16: 48-57.

FERGUSON Niall (2001). Money and Power in the Modern World, 1700-2000, The Cash Nexus, Basic Books.

HOLINSKI, Nils; KOOL, Clements and MUYSKEN, Joan (2012). "Persistent Macroeconomic

Imbalances in the Euro Area: Causes and Consequences", Federal Reserve Bank of St. Louis Review, Vol. 94, No. 1: 1-20.

WORLD BANK (2016). Migration and Development, Worldbank Group, USA.

